

Στέφανος Τηλικίδης

# Μνήμες

...για τη χιλιάκριβη τη λευτεριά...

Ποίηση

Θεσσαλονίκη 2024

Στέφανος Τηλικίδης

# Μνήμες

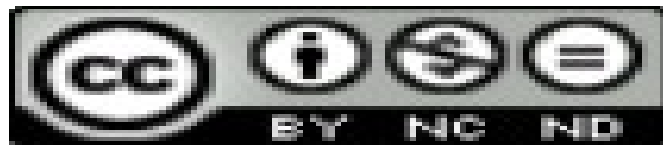
*...για τη χιλιάκριβη τη λευτεριά...*

Ποίηση

- Θεσσαλονίκη 2024 -

ISBN 978-618-00-5051-6

© Χάιδω Τηλικίδου



Το έργο αυτό διατίθεται με άδεια Creative Commons Αναφορά Δημιουργού-Μη Εμπορική Χρήση- Όχι Παράγωγα Έργα 4.0 Διεθνές. Για να δείτε ένα αντίγραφο αυτής της άδειας, επισκεφθείτε το <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/> ή στείλετε επιστολή στο Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, USA.

Έκδοση-Επιμέλεια: Χάιδω Τηλικίδου  
htilikidou@gmail.com  
Κομνηγών 114-57013-Θεσσαλονίκη  
Τηλ.: 2310.698083

Έργα του ίδιου :

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΜΟΤΙΒΑ, Ποίηση 1953

ΓΙΑ ΤΗ ΧΙΛΙΑΚΡΙΒΗ ΤΗ ΛΕΥΤΕΡΙΑ,  
(τραγούδια της σκλαβιάς και της αντίστασης), Ποίηση  
Α` έκδοση 1956, Β` έκδοση 1973

ΖΗΣΗΣ ΓΡΑΒΙΑΣ, Τραγωδία 1957

ΠΟΙΟΣ ΕΚΛΕΨΕ ΤΟΥΣ ΟΙΚΤΙΡΜΟΥΣ ΜΑΣ,  
Θέατρο πρόζας 1966

ΤΟ ΕΙΔΩΛΟ ΤΟΥ ΚΥΚΛΩΠΑ, Διηγήματα  
Α` έκδοση 1967, Β` έκδοση 1996

ΕΙΡΗΝΗ ΠΛΗΓΗ ΜΟΥ, Ποίηση 1972

ΕΔΩ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ, Ποίηση 1974

ΣΤΑΛΑΧΤΙΤΕΣ ΑΠΟ ΔΑΚΡΥ, Ποίηση 1979

ΓΡΗΓΟΡΕΙΤΕ....., Ποίηση 1982

ΕΙΡΗΝΙΣΤΙΚΑ, Ποίηση 1985

ΣΤ' ΑΧΝΑΡΙΑ ΤΟΥ ΚΥΚΛΩΠΑ, Διηγήματα 1996

ΙΣΟΒΙΑ ΣΤΡΑΤΕΥΣΗ, Ποίηση 1998

ΤΟ ΟΝΕΙΡΟ ΤΟΥ ΛΟΧΙΑ ΜΠΡΟΥΝΟ ΒΑΛΤΕΡ,  
Μονόπρακτο 2023

ΓΝΩΜΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΠΟΙΗΤΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ  
“... ΓΙΑ ΤΗ ΧΙΛΙΑΚΡΙΒΗ ΤΗ ΛΕΥΤΕΡΙΑ” Α΄ έκδοση 1956.

Οι εμπνεύσεις και η τεχνική σου στο “... ΓΙΑ ΤΗ ΧΙΛΙΑΚΡΙΒΗ ΤΗ ΛΕΥΤΕΡΙΑ”, είναι αριστουργηματικές. Μένει μόνο το ερώτημα αν είσαι “λαός” ή “ποιητής”. Αν τά φκίανε αυτά ο λαός, τί ακμή! Εσύ που τά φκιάσες, είσαι θαυμαστός δεξιότηχης ( και μαζί ελπίζω “λαός”). Χαίρομαι το πόσο Ελληνικά κι εθνικά εδούλεψες, πόσο εχώνεψες τη κληρονομιά και της έκανες ζεστή αναπαράσταση. Έτσι θα τά λεγαν οι τραγουδιστάδες - ποιητές του έθνους τότε που ζούσαν, αν τα ζούσαν! Μπορούμε ακόμα να δούμε κι αλλιώς το έργο σου: Τα ηρωικά γεγονότα της κατοχής, μόνο κλασικό τραγούδιμα, σαν εκείνο του 1700 – 1800 θα έπρεπε να έχουν. Ευτυχώς που ένας ποιητής τώρα το θυμήθηκε και το σαρκώθηκε. Έτσι τα γεγονότα αυτά, βρήκαν όχι μονάχα τον τραγουδιστή τους, αλλά και το τραγούδι τους. Κι είναι πολλά από τούτα τα τραγούδια αριστουργήματα και μερικά τόσο ανθρώπινα και ειρηνιστικά, που αν μεταφράζονταν, θα τα χαίρονταν κι οι ίδιοι οι Γερμανοί.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΛΟΥΚΑΤΟΣ, Λαογράφος -Πανεπιστημιακός  
Επιστολές 28/2/1955 – 12/10/1956

Το “...ΓΙΑ ΤΗ ΧΙΛΙΑΚΡΙΒΗ ΤΗ ΛΕΥΤΕΡΙΑ.” αποτελεί απλό μνημείο και ακατάλυτο στην αρετή και την φιλοπατρία του λαού μας. Στα τραγούδια σας χρησιμοποιήσατε ατόφια τη γλώσσα του λαού, για να καταγράψετε μια ιστορική εποχή που δεν επαναλήφθηκε ύστερα από το 1821. Και νομίζω πως το αξιοσημείωτο προσόν του βιβλίου είναι αυτή η γλώσσα και η “έκφραση” που πηγάζει κατ’ ευθείαν από το ηρωικό και λυρικό δημοτικό μας τραγούδι, που μας το προσφέρετε ανόθευτο, χρησιμοποιώντας για ποτήρι τις παλάμες σας. Από μια τέτοια γνήσια πηγή, που αιμοδότησε με την παράδοση της τους κορυφαίους ποιητές μας, δε μπορεί κανένας να πει δίχως εμπιστοσύνη και σεβασμό! Κι αυτά τα δυο είναι που αισθάνθηκα, αγαπητέ, άγνωστε και διακριτικέ μου φίλε, διαβάζοντας τα τραγούδια σας και τα σύντομα εισαγωγικά σημειώματα που τα ντοκουμεντάρουν ιστορικά. Σκέφτηκα, μάλιστα, μήπως θα ήταν αυτή η κατάλληλη έκφραση για να καταγραφεί ποιητικά το έπος της Ελληνικής πατριωτικής Αντίστασης στον ξένο επιδρομέα. Μήπως αυτή η αφτιασίδωτη φωνή της Ελληνικής υπαίθρου που τόσο ακριβιά πλήρωσε την πίστη της στις ηρωικές παραδόσεις της ιστορίας μας, δεν είναι η πιο πειστική μαρτυρία, η πιο άμεσα σε αποτέλεσμα αντιστασιακή προσφορά.

ΡΙΤΑ ΜΠΟΥΜΗ ΠΑΠΑ, Ποιήτρια. Επιστολή 7/12/1966

Ωραίος, δουλεμένος, λαξευτός δημοτικός στίχος. Τα νέα θέματα μπαίνουν στα πλαίσια του δημοτικού τραγουδιού, παίρνουν τη δροσιά και τη χάρη του, μα κρατάνε και κάτι πολύτιμο κι ολότελα δικό τους. Τη σύγχρονη ανθρωπιά, την πίστη για το καλύτερο και τον προσωπικό τόνο που μαρτυρά τον αληθινό ποιητή! Εύχομαι το ωραίο αυτό βιβλίο να ’χει την άξια συνέχεια του.

ΣΟΦΙΑ ΜΑΥΡΟΕΙΔΗ ΠΑΠΑΔΑΚΗ, Ποιήτρια. Επιστολή 28/12/1956

Διάβασα με προσοχή και συγκίνηση τα ποιήματα και τις σημειώσεις που μου θύμισαν σκοτεινές μέρες. Ποίηση τραγική, υποβλητική! Εκτέλεση αξιοπρόσεκτη. Το “... ΓΙΑ ΤΗ ΧΙΛΙΑΚΡΙΒΗ ΤΗ ΛΕΥΤΕΡΙΑ.” είναι από τα πολύ καλά βιβλία που έβγαλε ο πόνος της βασανισμένης εποχής.

ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ, Πανεπιστημιακός.  
Επιστολή 11/12/1956

Τα τραγούδια στο “...ΓΙΑ ΤΗ ΧΙΛΙΑΚΡΙΒΗ ΤΗ ΛΕΥΤΕΡΙΑ.” είναι μικρά επιγράμματα, γιομάτα λυρικό κι επικό χυμό και δύναμη. Το μοτίβο του δημοτικού τραγουδιού, το πλαταίνει και το βαθαίνει ο ποιητής μ’ αυτή τη συλλογή του, αντάξια με την εποποιΐα της Αντίστασης που τραγουδάει. Είναι μια δημιουργία σοβαρή, χωρίς περιττολογίες, απλή στη μορφή και βαριά, σχεδόν δωρική. Μακάρι να τη συνεχίσει ο ποιητής και ν’ αγκαλιάσει σ’ άλλες του συλλογές, όλο το έπος της Εθνικής Αντίστασης του λαού μας στους καταχτητές μας.

“ΕΙΡΗΝΙΚΟΣ” . Εφημερίδα “ΑΥΓΗ”

Ο Σ.Τ. με το “... ΓΙΑ ΤΗ ΧΙΛΙΑΚΡΙΒΗ ΤΗ ΛΕΥΤΕΡΙΑ” προβάλλεται πλέον , αυτεπάγγελτα, σαν ένας δυναμικός ποιητής με σπάνιο ταλέντο, που μπορεί να προσφέρει πολλά στη λογοτεχνία μας γενικά και ιδιαίτερα στην αντιστασιακή και την μεταπολεμική με τα ποικίλα ενδιαφέροντα της. Το υπόσχεται, κοντά στα άλλα, ένας πόνος βαθύς που δονεί την ψυχή του ποιητή για τις θηριωδίες του πολέμου και τ’ ανθρώπινα θύματα. Πόνος που, με τη ζωηρή λαχτάρα του για την ειρήνη, αγκαλιάζει όλη την ανθρωπότητα, χωρίς να εξαιρεί ούτε τον εχθρό.

ΞΕΝΟΦΩΝ ΑΚΟΓΛΟΥΣ

Εφημερίδα “ΠΡΟΣΦ. ΚΟΣΜΟΣ” 23/12/1956

Η λύρα του ΒΑΛΛΑΩΡΙΤΗ ήτανε πεταμένη. Εσείς την σηκώσατε στα χέρια σας και την κρούετε επιτυχέστατα.

LOUIS ROUSSEL, Γάλλος Φιλολόγος και Ελληνιστής  
Σορβώνη, 30/10/1956

### ΛΙΓΕΣ ΑΠΟΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΕΧΝΙΚΗ ΤΟΥ ΠΟΙΗΤΗ

Πραγματικά ο ποιητής έχει ζυμώσει μέσα του τον πλούτο του δημοτικού τραγουδιού, έχει ποτιστεί από το πνεύμα του, είναι γνώστης του είδους αυτού σ’ όλες τις εκδηλώσεις του. Είτε χαίρεται, είτε μοιρολογάει, είτε παίρνει θέματα της στεριάς είτε της θάλασσας, οι στίχοι του παραπλανούν, συχνά δυσκολεύεσαι να πιστέψεις ότι δεν πρόκειται για δημοτικά τραγούδια. Όχι μόνο σ’ ότι αφορά τη μορφή, αλλά και το αίσθημα που το διαπνέει. Γιατί ο Τηλικίδης δεν αγαπά μόνο το δημοτικό τραγούδι και την ψυχή του, παρά και τον απλό κόσμο που το γέννησε με την οδύνη του.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΒΡΕΤΤΑΚΟΣ, Ποιητής - Ακαδημαϊκός  
Περιοδικό “ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ” 1954

Εκείνο δε, που σε σταματά περισσότερο στο έργο του κ. Τηλικίδη, που είναι γραμμένο, από την αρχή ως το τέλος, σε κανονικό δημοτικό δεκαπεντασύλλαβο, είναι το ανθρωπιστικό πνεύμα που το διαπνέει, πράγμα στο οποίο δεν μας είχε συνηθίσει η λεγόμενη λογοτεχνία της Αντίστασης.

ΒΑΣΟΣ ΒΑΡΙΚΑΣ, Κριτικός  
Εφημερίδα “ΤΟ ΒΗΜΑ” 9/10/57

### ΜΕ ΓΕΛΑΣΕΣ ΑΥΓΟΥΛΑ ΜΟΥ

Με γέλασες αυγούλα μου κι εσύ καλέ Μαΐστρο  
Επλάνταξε το στήθος μου, αγάλιασ' η καρδιά μου  
Έβγαλα το σουραύλι μου να παίξω τις χαρές μου.  
Όμως σαν αναθίβανα εκείους τους αντρειωμένους  
Που Γερμανοί εχάλασαν εδά στο σταυροστράτι,  
Γύρισε το τραγούδι μου απέ χαρά σε θρήνο.  
Θρήνο κρυφό, θρήνο πικρό, θρήνο φαρμακωμένο.

## ΚΟΡΙΤΣΙ ΔΩΔΕΚΑΧΡΟΝΟ

Κορίτσει δωδεκάχρονο, κρινάκι μυρισμένο,  
 Ανθούσε και λουλούδιζε και μύρωνε τη πλάση  
 Και τώρα χάμου κείται, 'π' αγρίμι ρημαγμένο.  
 Κι ήταν τ' αγρίμι Γερμανός, λυσσάρικο τσακάλι.  
 Το κλαίνε γειτονόπουλα, το κλαιν γειτονοπούλες,  
 Το κλαίει κι η δόλια η μάνα του, πικρομοιρολογά το:  
 -Ποιος μάρανε το μοσκανθό, ποιος ρήμαξε το κρίνο;  
 Τη χρυσαυγή ποιος λέρωσε, ποιος ίσκιωσε τον ήλιο;  
 Πουλί μου η γης αντάριασε και τα ουράνια κλείσαν.  
 Θεριά μας ήρταν 'πε Βοριά, τελώνια 'πε τη Δύση.  
 Στα τρίστρατα φερμάρουνε, στις ρούγες καρτερούνε  
 Κι εσύ μικρό κι ανένοιαγο πεθύμησες σεργιάνι.

## ΤΗΣ ΧΕΛΙΔΟΝΑΣ

Στ' αποκαΐδια του σπιτιού, κάθετα χελιδόνι  
 Με διπλωμένα τα φτερά, βουβό και μαργωμένο  
 -Τι έχεις χελιδονάκι μου κι είσ' έτσι μαργωμένο;  
 Εσέ σου πρόποντ' ουρανοί, εκείά να παιχνιδίζεις.  
 -Και πώς ν' ανέβω στα ψηλά και πώς να παιχνιδίζω  
 Που ψες σ' αυτό το σπιτικό που οι Γερμανοί το κάψαν  
 Εκάει η χελιδόνα μου και τα χελιδονάκια.

## ΑΓΓΟΝΙ ΚΙ ΑΓΓΟΝΑΚΙ ΜΟΥ

Αγγόνι κι αγγονάκι μου, του τέκνου μου το τέκνο,  
 Δίχως γονιούς σου μέλλεται να ζήσεις, να τρανέψεις,  
 Ωσάν λουλούδι απότιστο, σα μέλισσα σε ξέρα,  
 Τι όσα κι αν κάμω σου εγώ, η έρμη, θα 'ναι λίγα  
 Από τα χάδια του γονιού, της μάνας τα κανίσκια  
 Κι ανάθεμα στους Γερμανούς που σκότωσαν το ταίρι.  
 Το ταίρι που το θάμαζαν άψυχα ψυχωμένα  
 Κι απόμεινες, το δύστυχο, σε μιας γριάς την έγνοια.



## ΤΩΝ ΑΓΡΙΜΙΩΝ

Τ' αγρίμια κάναν σύναξη στ' Αμάρμπεη το δάσος,  
Λύκαινες και λυκόπουλα και λύκοι πεινασμένοι.  
-Τι 'ταν και τούτο το κακό κι ο δίσεχτος ο χρόνος;  
Να 'ρτουν στο τόπο Ιταλοί να μάσουν τα κοπάδια  
Και νε κατσίκι σε βοσκή, νε πρόβατο σε στάνη.  
Κι εμάς μαύρος και άραχνος μας μέλλεται χειμώνας.

## ΤΗΣ ΚΟΡΗΣ

Είχα δυο μάτια έμορφα, τα τύφλωσαν οι Ούνοι,  
Είχα δυο χείλια μοσκανθούς, τους μάραναν οι Ούνοι,  
Είχα κορμάκι πάναγνο, το βρώμισαν οι Ούνοι,  
Σ' αφήνω γεια μανούλα μου κι εσέ καλέ μου κύρη  
Κι εγώ δεν είμαι για ζωή, μονάχα για το Χάρο.

## ΤΟ ΜΟΙΡΟΛΟΪ ΤΗΣ ΜΑΝΑΣ

Της σκότωσαν το τέκνο της κι εκείά το μοιρολόγια:  
-Μικρό αστέρι της νυχτός και γήλιε της ημέρας,  
Σε κούρσεψαν οι Ιταλοί, οι άτιμοι φασίστες  
Και τώρα χάμου κείτεσαι με δίχως φως και λάμψη  
Ωσάν το βράχι της σπηλιάς κι ωσάν δεντρί κομμένο.

## ΤΟΥ ΔΑΣΚΑΛΟΥ

Εδά σκολειό πολύβουγο και τώρα βουβαμένο.  
Ξωκκλήσι δίχως σήμαντρο, δίχως πιστούς στον όρθρο.  
Μόνο στην έμορφη αυλή κάθονται σκολιαρούδια.  
Πάνω στο χώμα κάθονται βουβά και δακρυσμένα.  
-Παιδιά μου, πού 'ν' ο δάσκαλος, πού 'ναι ο κυρ Βασίλης;  
-Εμάς το γέρο δάσκαλο τον κάλεσεν ο Χάρος  
Να πάνε μια γυροβολιά στου Άδη το βασίλειο  
Κι κείνος μας ξαστόχησε μα εμείς τον καρτερούμε.

## ΠΡΟΦΗΤΕΙΑ

Τ' ακρούρανα ζωγράφισεν ο βασιλιάς ο ήλιος  
 Έβαλε κρόσια μενεξιά, νταντέλες λουλουδάτες.  
 Έβαλε και στο φόντο τους του λουλακιού το χρώμα  
 Κι η κών' Ανέτα τα τηρά, κουνά τη κεφαλή της.  
 -Κεια τα μαβιά τα χρώματα και τ' άλλα από λουλάκι  
 Δεν είναι μήνυμα καλό, μάηδε καλό μαντάτο.  
 Κεια τα μαβιά τα χρώματα μηνούνε άγριο κούρσο.  
 Κούρσο πολλά ογλήγορο και κούρσο ματωμένο.  
 Τα λόγια δεν απόσωσε κι ακούστηκαν μυδράλια  
 Οι Γερμανοί επλάκωσαν κι ο Χάρος παραδίπλα.

## ΤΟΥ ΕΛΑΤΟΥ

Ούλα τ' ελάτια στέκουνται γερά θεριακωμένα  
 Κι ένας μονάχος έλατος σα γέρος μαραζιάρης.  
 Μικρό πουλί το πρόσεξε, κονεύει κι αρωτά τον:  
 -Τι έχεις ελάτι και φυλάς γερτό, μαραζωμένο;  
 Μην είν' οι ρίζες σου φτηνές, μη το νερό σου λίγο;  
 -Δεν είν' οι ρίζες μου φτηνές καν το νερό μου λίγο,  
 Μόν' είναι κείνο που 'δανε τα μάτια μου πριν χρόνια.  
 Τρεις Ιταλιάνους βρώμικους να σέρνουν τη Μαρία,  
 Το ρόδο το αμύριστο, το πάναγνο το κρίνο  
 Κι εδώ σιμά στη ρίζα μου, στον ίσκιο μ' από κάτω  
 Να της ξεσκίζουν το κορμί, τη σάρκα να σπαράζουν  
 Και ξέψυχη ν' αφήνουνε τη πάναγνη παρθένα.  
 Πέρασαν χρόνια και καιροί, μα 'γω δε ξαστοχάω  
 Κι απ' το καημό της έμεινα γερτός και μαραζιάρης.

## ΤΟΥ ΓΕΡΟ ΜΗΤΡΟΥ

Ο γέρο Μήτρος άρχεψε ξανά το μοιρολόι  
Τη πάσα μέρα μύρεται, την πάσα μέρα κλαίει.  
-Κόρη μου και κορούλα μου, των σπλάχνων μου το σπλάχνο  
Εγώ ήμουνα ο κύρης σου κι η μάνα σου, αστρί μου,  
Τι κείνη τηνε βάρεσεν ο Χάροντας στη γέννα.  
Τη νύχτα σε νανούριζα, τη μέρα σε παινούσα.  
Με κάντιο σε μεγάλωνα, με των ανθών τη γύρη  
Κι έγινες άγγελος σωστός, ζωθιά και Παναγία.  
Μα 'ρτανε χρόνοι δίσεχτοι κι ήρτανε χρόνοι μαύροι.  
Μια νύχτα στο χαγιάτι μας πλάκωσαν Ιταλιάνοι,  
Σου μόλεσαν τ' αγνό κορμί, κόψανε τη ζωή σου.  
Θε μου κι αν είς' εσύ Θεός κι αν είσαι δικαιοκρίτης  
Πε μου πώς είναι το σωστό, πώς είναι και το πρέπο,  
Να 'ν' τ' αγγελούδι μέσ' τη γης, βρουκόλακας ο γέρος;

## ΚΑΤΑΡΑ

Τι να σου γράψω γιόκα μου και τι να σου ιστορήσω;  
Να πω σου για τη Λένκω μας, για τη στεφανωτή σου  
Που ξέφυγε των Γερμανών μέσα στην άγρια νύχτα  
Κι εκείά στο γκρέμι ρίχτηκε κράζοντας τ' όνομα σου;  
Να πω σου για το σπίτι μας, τα κόπια του κυρού σου  
Που το 'καψαν οι άνομοι κι οι τρισκαταραμένοι  
Και τώρα χάμου κείται, στίβες αποκαΐδια;  
Για να σου πω για μένανε π' ολοχρονίς γυρίζω  
Σε γκρέμια, σε χαλάσματα, σε μαύρ' αποκαΐδια  
Κι ωσάν το νυχτικόρακα κι ωσάν το γκιώνη σκούζω;  
Κάλια να πω ανάθεμα στους που κινούν πολέμους  
Κι αγριεύουνε τον άνθρωπο, τον κάνουνε θηρίο  
Που ο λύκος τονε σκιάζεται, αμί κι ούλα τ' αγρίμια.

## ΤΗΣ ΜΑΝΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΓΙΟΥ

-Πού να σε κρύψω γιόκα μου, πώς να σε προστατέψω;  
 Στους δρόμους σέρνουντ' όχεντρες και γκίζεράν τελώνια  
 Κι εγώ, η αβοήθητη, με σε το στερνοπαίδι.  
 -Μάνα καλή, μάνα χρυσή, μάνα με τόσες έγνοιες.  
 Ντουφέκισαν τον άντρα σου, κρεμάσανε δυο γιους σου.  
 Μα εμέ δε θα με βρουν εδώ όχεντρες για τελώνια.  
 Τι εγώ κινώ βραδύ βραδύ ν' ανέβω 'πα στη Κρούσα  
 Να σμίξω τ' ανταρτόπουλα του καπετάν Γαρέφη,  
 Να πολεμάω τους οχτρούς τη μέρα και τη νύχτα.

## ΤΟΥ ΝΙΟΥΤΣΙΚΟΥ

Μάνα μη κλαις και δέρνεσαι και μη μαλλιοτραβιέσαι  
 Κι εμέ σκοινιά δε με κρατούν, μάηδε οι αλυσίδες.  
 Πουρνό πιάνω Αξιούπολη, το γιόμα πιάνω Γρίβα.  
 Κι εκείά κατά το σούρουπο του Πάικου τα λημέρια  
 Ούθε μονιάζουν τα παιδιά κι ο καπετάν Γαρέφης.

## ΤΟΥ ΓΑΡΕΦΗ

Στο Μπέλες στέκει ο Χάροντας, τη Κρούσα αγναντεύει  
 Ούθε θερία μάχουνται τους Γερμανούς οι αντάρτες.  
 Κι ένας ψηλός, ένας ξανθός, ένας θεριακωμένος  
 Ο πρωτοκαπετάνιος τους, ο Χρήστος ο Γαρέφης  
 Ορθός δίνει τις διάτες του κι ορθός βαρεί με μπρέντα  
 -Γι' ανασκωθείτε βρε παιδιά, για πιάσετε τα πλάγια  
 Να δώκουμε στους Γερμανούς διπλό, τριπλό το τράκο.  
 Κι ο Χάρος τονε μάτιασε, δρασκελίσε τα νέφη.  
 Ήρτε κι εστάθη δίπλα του και τρεις χωσιές του ρίχνει.  
 Η πρώτη πήγε ξώφαλτση, η δεύτερη στο βρόντο  
 Στη τρίτη τη φαρμακερή του σπάζει το δρεπάνι.  
 Θωρεί το νιον ο Χάροντας θαμάζει την αντρεία του,  
 Σφυράει να 'ρτει ο μαύρος του, τον καβαλάει και φεύγει.

*(Γαρέφης Χρήστος καπετάνιος του ΕΛΑΣ)*

*Ως τη τελευταία στιγμή ο ΕΛΑΣ έδινε μάχες φθοράς με τα Γερμανικά στρατεύματα που υποχωρούσαν από τη χώρα μας. Μια απ' αυτές τις μάχες ήταν κι εκείνη που δόθηκε στη Νέα Σάντα του Κιλκίς στις 26/10/44.*

## ΤΗΣ ΣΑΝΤΑΣ

Στα πλάγια του Ντεβέν Καρα, καρσί τη Νέα Σάντα,  
Το ΔΕΚΑΤΡΙΑ έστησε στους Γερμανούς παγάνα.  
Βαρούν οι αντάρτες στο ψαχνό, οι Γερμανοί φρουμάζουν,  
Στήνουν τους όλμους γρήγορα, στήνουν και τα μυδράλια,  
Ανάφτ' ο τόπος, καίγεται, μουγκρίζουν τα φαράγγια.  
Κι ο καπετάνιος έκραξεν, ο καπετάν Αντώνης  
-Για σύρε συ Καραφωτιά και πιάσε τις καμάρες  
Γιατί καθώς τ' οσμίζουμαι θα μας πλευροκοπήσουν.  
Τη διάτα δεν απόσωσε μάηδε το λόγο είπε  
Κι οι Γερμανοί εφύτεψαν μες στο χωριό έναν όλμο.  
Εσκότωσαν εφτά παιδιά, εφτά ΕΠΟΝιτάκια.  
-Γαρέφη πού 'ναι τα παιδιά, πού 'ναι οι ΕΠΟΝίτες;  
Κι εκείνος μόνος κάθεται αμίλητος και κλαίει.  
*(Γαρέφης, Καραφωτιάς, Αντώνης, καπετάνιοι του ΕΛΑΣ)*

## Τ' ΟΝΕΙΡΟ

Είδα στον έρμο ύπνο μου και στ' άγριο τ' όνειρο μου,  
Τη φοβερή Χαρόντισσα, του Ξαποδώ τη μάνα.  
Έπεσα, τη προσκύνησα κι είπα τα παρακάλια  
Να μη θερίζει ο Χάροντας τους δόλιους ΕΠΟΝίτες.  
Κι εκείνη άγρια γέλασε κι άγρια μ' απηλογήθη.  
-Ο γιος μου είναι άρχοντας, είναι και κυνηγάρης  
Κι όποιον ευρεί στη στράτα του, βαρεί και τον χαλάει  
Κι ας είναι νιος κι ας είναι νια κι ας είν' γριά και γέρος.  
Κι εσέ τους ΕΠΟΝίτες σου σα στάχια θα θερίζει.

## ΤΟΥ ΛΕΙΨΥΔΡΙΟΥ

Οι Γερμανοί απ' το Κιλκίς κι οι γερμανοντυμένοι  
 Το ΔΕΚΑΤΡΙΑ του ΕΛΑΣ κυκλώσαν στο Λειψύδρι  
 Κι ο καπτά Γιώργης φρούμαζε, σαν άτι στριμωγμένο.  
 -Για σύρε καπτά Γιάννη μου, για σύρε στο Γαρέφη,  
 Και πε του πως προσμένουμε να κάμει το γιουρούσι,  
 Ν' ανοίξει ρήγμα στη νοτιά, το Σύνταγμα να σώσει,  
 Τι είμαστε λίγοι, λιγостоί, με λιγοστά ντουφέκια .  
 Κι ο καπτά Γιάννης έδραμε και κρένει του Γαρέφη.  
 -Χρήστο, αδέρφι κάμε το ξανάς το μέγα θάμα,  
 Σαν τα πολλά οπού 'καμες κι οπού 'χεις καμωμένα,  
 Τι η μοίρα της διοίκησης στα χέρια σου κρεμιέται.  
 Το λόγο δεν απόσωσε, γιουρούστησ' ο Γαρέφης.  
 Από βοριά γιουρούστησε και στη νοτιάν εβγήκε  
 Με τα παιδιά, τους λιόντες του, π' άνοιξαν ρήγμα μέγα.  
 Κι ο καπτά Γιάννης έκραξε κι ο καπτά Γιάννης κράζει:  
 -Γεια σου Γαρέφη ξακουστέ, του ΔΕΚΑΤΡΙΑ ασλάνι.  
 Οι αντάρτες να σε χαίρονται κι η μάνα που σ' εγέννα.

## ΤΟΥ 13ου ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

-Τι 'ναι τ' ασκέρι το τρανό που ροβολά στη Κρούσα;  
 Από το κάμπο γλίστρησε και στις πλαγιές σκαλώνει.  
 Μην είναι πάλε Γερμανοί με τους προσκυνημένους;  
 Βγάζει τα κιάλια και τηρά, ματατηρά, ξεκρίνει.  
 -Δεν είναι συναγωνιστή, δεν είναι οι οχτροί μας.  
 Το ΔΕΚΑΤΡΙΑ κίνησε, ψηλά απέ το Πάικο.  
 Διάβει το μέγα ποταμό και φτάνει φρουμασμένο  
 Στα πρωτινά λημέρια του, έτοιμο για το κούρσο.

## ΤΗΣ ΧΙΩΤΙΣΣΑΣ

Ούλοι να κλαίνε στο χωριό τα σπίτια τα καμένα  
Κι η Σμαραγδή η Χιώτισσα να κλαίει τα γονικά της  
Που οι Γερμανοί τα κάψανε μες σε μικρό κονάκι.  
-Εσέ γλυκιά μανούλα μου κι εσέ καλέ μου κύρη  
Που χαίρουμαν να γνοιάζουμαι με του πουλιού το γάλα.  
Κι ήρταν οι τρισκατάρατοι κι οι τρισκαταραμένοι,  
Σας κάψαν μες στο σπίτι σας, κούρσεψαν τη χαρά μου.

## ΤΩΝ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ

Ρόδισεν η Ανατολή κι οι κλειδωνιές ετρίξαν.  
Ο δραγουμάνος, το σκυλί, μπήκε με τα κιτάπια  
Και πήρε με το πάσο του ονόματα να κράζει  
Κι ο Λιόντας απ' το Τύρναβο άκουσε το δικό του.  
Στρέφει προς τους συντρόφους του, μπήζει φωνή μεγάλη  
-Γεια και χαράν αδέρφια μου, καλόμοιρους σας 'φκιέμαι  
Κι εγώ πάω στ' απόσπασμα, με διάλεξεν ο Χάρος.  
Μόνο σαν έρτ' η μάνα μου κι ο κύρης μου ο μαύρος  
Να μη τους πείτε το σωστό, μη πείτε την αλήθεια.  
Μόν' πείτε τους πως μ' έστειλαν μακριά στη Γερμανία,  
Να ελπίζουνε, ν' αντέχουνε, να πικροκαρτερούνε.

## ΤΗΣ ΜΑΡΩΣ

-Μάρω μη βγαίνεις το βραδύ, μη πορπατείς παρώρας,  
Θεριά στους δρόμους καρτερούν, οι Γερμανοταλιάνοι,  
Να σου ριχτούν πισώπλατα, να σε κατασπαράξουν.  
Μα κείνη ήταν σύνδεσμος και μοίραζε ραπόρτα.  
-Δε στο 'λεγα κορούλα μου, καρδούλα της καρδιάς μου  
Για τα θερία, τους οχτρούς, της νύχτας τα τελώνια;  
Τώρα σε νυφοστόλισα και δίνω σε του Χάρου.

## ΤΟΥ ΜΟΥΖΑΚΙΟΥ

Είδες αϊτούς να στέκονται στ' αχείλι άγριου βράχου,  
 Ούθ' έχουν τις φωλίτσες τους με τ' αετόπουλα τους  
 Και καρτερούνε τον οχτρό μην έρτει και τ' αρπάξει;  
 Έτσι κι οι λιόντες του ΕΛΑΣ σκαλώνουν στ' άγρια βράχια  
 Να καρτερούν τους Ιταλούς σ' απόκρυφες παγάνες.  
 Μα εκείνοι μπαίνουν στο Πορτί και καίνε το Μουζάκι.  
 Τη δεύτερη ματώνουνε, ματαγυρνούνε πίσω.  
 Τη τρίτη τη στερνότερη τρώνε το μέγα τράκο.  
 Κι ωσάν λαγάκια τρέχουνε στα Τρίκαλα να μπούνε.

## ΤΟΥ ΒΟΡΙΑ

Φύσα Βοριά, φύσα βαριά, φύσα δαιμονισμένα,  
 Για να κοντάρεις τη φωθιά να πάει κατά το νότο  
 Ν' απογλυτώσουν μερικά σπίτια οι Μουζακιώτες  
 Που Ιταλοί τα κάψανε και οι φωθιές τα τρώνε.  
 Κι εκείός ο τρισανάποδος μαζώνει τη πνοή του.  
 Και το Μουζάκι τ' έρημο καίγεται απ' άκρη σ' άκρη.

## ΤΗΣ ΛΑΚΑΣ

Να 'ταν το χτες πρωτόγιορτο, το σήμερα γιορτάσι  
 Και το ταχύ ξεφάντωμα της Πασκαλίας μια σκόλη,  
 Να γιόρταζαν τα σύμπαντα, άψυχα ψυχωμένα  
 Να 'σμιγαν στα λημέρια τους κι οι αντάρτες με τους σκλάβους.  
 Νε σκόλη, νε ξεφάντωμα και νε Χριστός Ανέστη,  
 Μόνον ο θρήνος ο πικρός για 'κειους τους ΕΠΙΟΝίτες  
 Που θέρισαν οι Γερμανοί στη Λάκα με μυδράλι.  
 Σα στάχια τους εθέρισαν και σαν ανθούς του Μάη.



## ΤΗΣ ΓΡΙΑΣ

Γριά σε στράτ' αντάμωσε αντάρτες δρακομάχους  
Κι εκράταγε στην αγκαλιά δεκάχρονο κορίτσι.  
-Ωρα καλή κυρούλα μας, πού πας με το κορτσάκι;  
Μη λάχει και σ' αρρώστησε, μην είναι λαβωμένο;  
Έχουμε 'μεις δικό γιατρό να το καλοξετάσει.  
-Ευχαριστώ λεβέντες μου, να 'στε καλά παιδιά μου,  
Μόν' τούτο το ρημάζανε κακούργοι Ιταλιάνοι  
Και δε του χράζεται γιατρός, μόνε σταυρός και τάφος.

## ΤΗΣ ΚΟΡΗΣ

Τη Πόπη της Μαλίδενας την άρπαξαν φασίστες.  
Εμάραναν τους ροδανθούς που φιούνταν στο κορμί της.  
Κλαίει η γριά και δέρνεται, κλαίει κι η κοπελούδα.  
Μόνον ο κύρης στέκεται βαρύς, συννεφιασμένος.  
-Έλα κορούλα μου μη κλαις, ξέχνα το που σε ήυρε.  
Σκυλιά 'τανε λυσσάρικα, σε δάγκωσαν, αυτό 'ναι.  
Μόν' τήρα να ξεθάψουμε τους δυο κρυμμένους γκράδες,  
Ν' ανέβουμε στο Παρνασσό να βρούμε τους αντάρτες,  
Να γδικιωθούμε τους οχτρούς, τους άτιμους φασίστες.  
Βραδύ βραδύ εκίνησαν 'κλουθώντας την οργή τους.

## ΤΗΣ ΜΑΝΑΣ ΤΟΥ ΑΝΤΑΡΤΗ

-Φεύγεις και πας στ' αντάρτικο κι εμένα πού μ' αφήνεις;  
-Σ' αφήνω στις γειτόνισσες και στις γειτονοπούλες.  
Εκείνες θα σε γνοιάζουνται, τί θα 'σαι μάν' αντάρτη.  
Κι εγώ απάνω στο βουνό την έγνοια σου θε να 'χω.  
-Άμε παιδί μου στο καλό και στη καλήν την ώρα  
Με την ευκή της Παναγιάς, αμί και τη δική μου.

## ΤΗΣ ΦΡΟΣΑΣ

Τώρανας με την Άνοιξη, με τον Απριλομάη,  
 Μοσκοβολούνε οι αυλές, απέ λογιά λουλούδια,  
 Γαζίες και τραντάφυλλα, αγιόκλημα και γιούλια.  
 Μόνε στις Φρόσας την αυλή νε μόσκος, νε λεβάντα  
 Και τα λουλούδια κάθονται σκυφτά και μαραμένα.  
 Ο Χάρος της τα μάρανε, της πήρε τους υγιούς της,  
 Δυο ΕΠΟΝίτες έμορφους, δυο ζηλευτούς λεβέντες.

## ΤΗΣ ΑΓΟΡΙΑΝΗΣ

-Εσύ απ' την Αγόριανη μικρό πουλί, πουλάκι,  
 Όπου τ' αφήλου ανέβηκες και πρόφταξες στη χώρα  
 Για 'πε μας το τι γένεται σε κειο το κατοχώρι  
 Και βλέπουμε μεσονυχτίς ψηλές φωθιές να καίνε;  
 -Τι να σας πω το έρημο και τι να 'μολογώ σας;  
 Οι Γερμανοί το πάτησαν, τ' ανήμερα θερία.  
 Απέ βοριάν εμπήκανε κι απέ νοτιάν εβγήκαν.  
 Κάψανε σπίτια και μαντριά, καλύβια κι αχυρώνες.  
 Κάψανε γέρους, ζωντανούς, μέσα στα σπιτικά τους.

*Η μάχη της ΠΟΡΤΑΣ ( στ' ακρόριζα του Κόζιακα ) στις 8 Ιούνη 1943 στάθηκε η πρώτη εκ παρατάξεως μάχη του νεαρού ΕΛΑΣ της Θεσσαλίας με τον εχθρό.*

## ΤΗΣ ΠΟΡΤΑΣ

Αϊτός αϊτόν αντάμωσε να κλαίει σε ξεροβράχι  
 -Τι έχεις πουλί περήφανο, τι έχεις πουλί πανώριο  
 Κι ωσάν το γκιώνη μύρεσαι, σα νυχτοπούλι σκούζεις;  
 -Και πώς δα να μη μύρομαι και πώς δα να μη σκούζω;  
 Στη Πόρτα μάχες γίνανε με Ιταλούς κι αντάρτες.  
 Τη μια ξεβγαίνουν Ιταλοί, την άλλην οι αντάρτες,  
 Τη τρίτην εγιουρούστησεν ο ΕΛΑΣ από τη Πύλη.  
 Πήρε φαλάγγι τον οχτρό κι ως τα ριζά τον πήγε.  
 Τότες πετώ στο σύβραχο να διω για τη φωλιά μου  
 Όλμος βαρύς τη βάρεσε, ξερίζωσε το βράχο,  
 Εσκότωσε το ταίρι μου, ξέσκισε τη καρδιά μου.

*Μ' εντολή της VIII Μεραρχίας του ΕΛΑΣ έγινε στις 12 προς 13 Ιούλη 1944, επίθεση ενάντια στους Γερμανούς της Αμφιλοχίας.*

## ΤΗΣ ΑΜΦΙΛΟΧΙΑΣ

### I

Εκεί στ' Αγρίνι στα ψηλά και στην Αμφιλοχία,  
Ο Αρέθας κάνει πόλεμο με Γερμανούς φασίστες.  
Τη μια τους πάει κατά βοριά κι εκείοί ματαγυρίζουν.  
Την άλλη κατά τη νοτιά κι εκείνοι του κοντράρουν.  
Κι ο καπετάνιος έκραξε, σα λιόντας εβρουχήθη:  
-Στείλε Αρέθα τους στερνούς, στείλε και τους τρακόσους.  
Τι 'δω που τους στριμώξαμε, δύσκολα τους κρατούμε.  
Στέλνει ο Αρέθας τους στερνούς, στέλνει και τους τρακόσους  
Δίνει ο Θωμάς το τράκο του, ανάσανεν ο τόπος.  
*(Αρέθας - συνταγματάρχης, Θωμάς - καπετάνιος του ΕΛΑΣ)*

### II

Τρία πουλιά, θεόπουλα, τρία Θεού πουλούδια.  
Σ' οξιάς κλαράκι σκάλωσαν και κελαϊδομιλιένουν.  
Το 'να λέει για το Ρίβιο, τ' άλλο για τον Αράπη,  
Το τρίτο, το μικρότερο, κάθεσαι τ' αποκρένει:  
-Σωπάτε σεις τα άμυαλα, σωπάτε παινεσιάρκα.  
Δε λέω και στο Ρίβιο και στον Αράπη κάψαν.  
Όμως εδά ούθ' άγρεψαν ήταν η Αμφιλοχία.  
Πάνω τους λιονταρόμαχοι, φωνάζει ο Αρέθας.  
Απάνω τους λιοντάσκερα, σκούζει κι ο καπετάνιος.  
Κι οι Γερμανοί σαν τ' άκουσαν ευτύς πήραν τα πίσω,  
Κατά τ' Αγρίνι κάνανε κι ωσάν λαγοί γλακούσαν.

## ΤΗΣ ΛΕΝΚΩΣ

Η Λένκω στήθη στο πορτί και ντουφεκούσε αράδα,  
 Ώσπου ο γιος δρασκέλησε το πίσω παραθύρι  
 Και 'χάθη στο θεοσκόταδο και στο πυκνό τ' ορμάνι.  
 Κι οι Γερμανοί σαν έφτασαν τη βρήκαν να γελάει.  
 Τη χτύπησαν, τη μάτωσαν κι εκείά πάλε γελούσε.  
 Ακόμα κι ως της μπήξανε ξιφούρι μες τα στήθια  
 Πρόφταξε και τους γέλασε πριχού να ξεπνοήσει.

## ΤΗΣ ΧΑΡΟΚΑΜΕΝΗΣ

Ποιόνε να κλάψω η έρημη και ποιόνε να θρηνήσω;  
 Το πρώτο τονε πιάσανε οι Γερμανοί κι εχάθη.  
 Ο δεύτερος σκοτώθηκε σε μιας νυχτός παγάνα.  
 Το τρίτο τονε κρέμασαν Σάββατο στο παζάρι.  
 Και το μικρό, τ' ολοστερνό, το πιάσαν με ραπόρτο  
 Για τους αντάρτες του ΕΛΑΣ κι ωσάν τραγί το σφάξαν.

## ΤΗΣ ΙΤΙΑΣ

Βρίσκω ιτιά στη στράτα μου να μνέσκει μαραμένη.  
 Στέκουμαι, τηνε γνοιάζουμαι και της απηλογιούμαι:  
 -Τι έχουν ιτιά μου οι ρίζες σου και βγήκαν στο μεϊντάνι;  
 Μήνα δε βρίσκουνε νερό, μήνα πολυδιψούνε;  
 -Εμέ οι πικρορίζες μου δε βγήκανε μονάχες.  
 Τήρα καλά και θα τη διεις τη τούμπα τη μεγάλη.  
 Εκείά 'θαψαν τους σταυραϊτούς που πέσανε σε κούρσο.  
 Πήρανε χώμα μπόλικο, ξεθάψαν τα ριζά μου,  
 Ξεράθηκαν οι ρίζες μου, μαράγκιασα και ρεύω.

## ΤΟΥ ΣΑΡΑΝΤΑΠΟΡΟΥ

Τι έχουν του Σαραντάπορου τα έρμα τα μπουγάζια,  
Κι ωσάν αγρίμια σκούζουνε κι ωσάν θεριά βρουχιούνται;  
Μήνα βοριάς τα σεργιανά, μήνα νοτιά τα δέρνει;  
Κι ουδέ βοριάς τα σεργιανά κι ουδέ νοτιά τα δέρνει.  
Οι ΕΛΑΣίτες στήσανε στους Γερμανούς παγάνα.  
Πέφτουν οι όλμοι σα βροχή, θερίζουν τα μυδράλια,  
Ανάβουνε τα σύμπαντα, καίγονται τα καμιόνια,  
Κι οι Γερμανοί στριφογυρνούν σα ποντικοί στη φάκα.

( *Μάχη του Σαραντάπορου 21 Ιούνη 1943.* )

*Το απόγευμα της 12ης Μάρτη 1943 έφιπποι Ιταλοί Καραμπινιέροι έφτασαν στην ανταρτομάνα Τσαρίτσανη. Όσοι απ' τους κατοίκους κατάφεραν να περάσουν μέσ' απ' τον "Χεριά" έφυγαν για το βουνό. Τους υπόλοιπους τους μάζεψαν οι Ιταλοί στην πλατεία του χωριού κι εκεί μπροστά στα έντρομα μάτια των γυναικών και των παιδιών εκτέλεσαν πενήντα άντρες, ανάμεσά τους και τους δυο παπάδες του χωριού και κάψαν χίλια σπίτια.*

## ΤΗΣ ΤΣΑΡΙΤΣΑΝΗΣ

Αντάρισ' η Τσαρίτσανη, καίγεται' απ' άκρη σ' άκρη.  
Κι η Ελασσόνα τη θρηνεί, μαδώντας τα μαλλιά της.  
-Τι σου 'λαχ' αδερφούλα μου, το τι κακό σε βρήκε  
Κάψανε τα κονάκια σου, σκοτώσαν τα παιδιά σου.  
Πενηνταριά σκοτώσανε, μαζί και δυο παπάδες.  
-Εμένα κι αν με ρήμαξαν, εγώ δεν γονατίζω.  
Ταχιά μηνώ του Αμάρμπεη και του Ξυνού του Νίκου,  
Ορίζουν με τ' ασκέρια τους, γδικιούνται τους φασίστες.  
Μερώνουνε τον πόνο μου, γλυκαίνουν τον καημό μου.

( *Ξυνός Νίκος και Αμάρμπεης : Καπετάνιοι της περιοχής* )

## ΤΗΣ ΝΥΦΗΣ

Τη Μέλπω τη παντρεύανε, τη δίνανε στο Χρήστο.  
 Παίζαν νταούλια και βιολιά κι ένα γλυκό κλαρίνο  
 Κι ολομπροστά χορεύανε δωδεκαριά μπρατίμια.  
 Ξάφνου πλακώσαν Ιταλοί με τους προσκυνημένους.  
 Χώρισαν νύφη απ' το γαμπρό, παρέκει τη σκοτώσαν,  
 Γιατί 'ταν ΕΠΙΟΝίτισα και στο χωριό της πρώτη.  
 Κι η μάνα μοιρολόγια την μαδώντας τα μαλλιά της.  
 -Νυφούλα μου, κορούλα μου, των σπλάχνων μου το σπλάχνο  
 Σε 'ντυσα και σε στόλισα και σε 'δωκα του Χάρου  
 Να πας ταξίδι μακρινό που γυρισμό δεν έχει.

## ΤΗΣ ΜΑΝΑΣ ΤΟΥ ΛΙΑΚΟΥ

Του Λιάκου η μάνα σκάλωσε σε μια δασά ραχούλα.  
 Πάαινε να διει τους σταυραϊτούς, τους ανταρτοΕΛΑΣίτες  
 Κι εκείνοι εκαθότανε σε μιας οξιάς τον ίσκιο  
 Και ο τρανός τους μίλαγε για της νυχτός το κούρσο.  
 -Πώς από δω κυρούλα μου, πώς μες σε τόσ' αγρίλα;  
 -Μου 'παν πως κατεβήκατε κι ήρτα ν' ανταμωθούμε  
 Να δω το Λιάκο, το ψηλό, απέ τη Κρύα Βρύση ,  
 Όπου τον έχω μοναχόν, όντας έχασα τρια,  
 Τρια ασλάνια 'πε θηλειά, μια μαύρη Κυριακάδα.  
 -Ο Λιάκος δεν ακλούθησε το τμήμα μας, κυρούλα.  
 Μόν' έμεινε στου Βέρμιου τις δροσερές ραχούλες.  
 Εκεί ξωθιές τον περετούν, νεράιδες τον νταντεύουν  
 Κι ο λόγος του είν' προσταγή κι η θέληση του διάτα.  
 Μ' άνε βολεί, μι' άλλη φορά έρχεται σ' ανταμώνει.  
 -Ευχαριστώ σε γιόκα μου, κατάλαβα παιδί μου.  
 Κι ο Λιάκος ούθε διάβηκε με καρτερεί να πάω  
 Να πάω ν' ανταμώσουμε στου Χάρου το βασίλειο.

## ΤΗΣ ΠΑΥΛΙΑΝΗΣ

Τι να 'ν' ο αχός π' ακούγεται στη Παύλιανη, στη χώρα;  
Μην είν' από δαρτή βροχή, μην είν' από χαλάζι;  
Οι ΕΛΑΣίτες στήσανε στους Ιταλούς παγάνα.  
-Για πού οι κοκορόφτεροι, για πού μωρέ φασίστες;  
-Πάμε να στήσουμε τσαρδί στη Παύλιανη, στη χώρα  
Να μας τρομάζει ο ΕΛΑΣ αμί κι ούλοι τριγύρω.  
Και ο Καλλίας έκραξε και ο Καλλίας κράζει.  
-Απάνω τους λεβέντες μου, ρουθούνι να μη μείνει.  
Αστράψανε τα μάνλιχερ, κελάηδησαν οι μπρέντες,  
Πήραν τα πίσω οι Ιταλοί, πήραν τη κατηφόρα.  
Στο Γαρδικάκι φτάσανε κι εκείά νεμετρηθήκαν.

*(Μάχη της Παύλιανης 3 Ιούνη 1943.)*

## ΚΑΛΩΣ ΚΑΙ ΚΑΛΩΣΟΡΙΣΕΣ

Καλώς και καλωσόρισεσ και πάλε καλωσήρτες  
Αν είσαι ξένος κι απερνάς, καλή να σου 'ναι η στράτα  
Κι αν πας για τα κατώμερα, χαιρέτα τους καμπίσιους,  
Φίλους και συναγωνιστές που πέμπουνε το στάρι.  
Μ' αν πας για τα ψηλώματα, κατά τη Παρνασσίδα  
Τήρα να βρεις το λιόντα μας, τον καπετάν Καλλία  
Και πε του πως τον καρτερούν οι έρμοι οι Δαδιώτες  
Να δώκει τράκο στους Ες-Ες μ' ένα καλό γιουρούσι.

*(Καπετάν Καλλίας -Μώκος Χαράλαμπος-: μόνιμος ανθυπολοχαγός,  
διοικητής του 1ου Λόχου του 5ου Ανεξάρτητου Τάγματος του ΕΛΑΣ)*

## ΤΟΥ ΧΑΡΟΥ

Του Χάρου η μάνα κάθεται κι ακαρτερεί το γιο της.  
 Κι εκείνος εξεπρόβαλε μεσ' απ' αστροπελέκια  
 Κι είχε τη μούρη του ξινή, τα χείλια του σφιγμένα.  
 -Καλώς τονε το γιόκα μου, καλώς το θεριστή μου.  
 Σαν τι στραβό να σου 'λαχε κι είσ' έτσι χολιασμένος;  
 -Άσε με μάνα να χαρείς, κοντεύω να πλαντάξω.  
 Εκεί ψηλά στο Παρνασσό είν' ένας καπετάνιος.  
 Καλλία τονε κράζουνε κι είναι τος αντρειωμένος.  
 Πέντε φορές, δέκα φορές που του 'στησα παγάνα  
 Μα κείνος ο λιοντόκαρδος πάντα μου τα χαλάει.  
 Μόν' τώρα που θε ν' ανεβώ, θα σου τον φέρω κάτω.  
 Ανέβηκε, τον έφερε μ' άλλους τριάντα δύο.  
*(Η μάχη στην Αγία Τριάδα Καλοσκοπής, 5-1-1944)*

## ΤΟ ΤΕΛΟΣ

Πάρε τ' αγνάντιο το στρατί για το μαυρολιθάρι.  
 Ούθ' οι αντάρτες θάβουνε τον καπετάν Καλλία.  
 Κλάψτε κυράδες τον αϊτό, κλάψτε κι οι νιες το λιώντα  
 Κι εσείς τα ΕΠΟΝιτόπουλα μια μπαταριά βαρέστε,  
 Ν' αντιβουΐσουν οι ραχιές, να μάθ' ο κόσμος ούλος  
 Πως θάβουμε τον λιοκάλο και τον αντρειωμένο .  
 Κι εκείνα ρίχνουν μπαταριά και ματαδευτερώνουν  
 Κι εκείά στην τρίτη βόγγησαν άψυχα ψυχωμένα .



## ΤΟΥ ΛΑΒΩΜΕΝΟΥ ΑΝΤΑΡΤΗ

Από κλαρί σ' άλλο κλαρί κι από κλαρί σε θάμνα  
Κόνεψαν σμάρι θιόπουλα, κοπάδι αηδονάκια  
Κι ο ΕΠΙΟΝίτης ο μικρός στη στήθος βαρεμένος  
Θωρεί τα και παρακαλεί, ματαπαρακαλεί τα.  
-Ελάτε αηδονάκια μου και πάρτε το κελάηδι  
Και μια και δυο και τρεις φορές κι αν βούλεστ' άλλες τόσες.  
Στη πρώτη να θαραπαυτώ, τη δεύτερη να γείρω,  
Τη τρίτη και την ύστερη να μου βγει η ψυχή μου.

## ΓΔΙΚΙΩΜΟΣ

Το 'δαν κι αυτό τα μάτια μου τ' απίστευτο το θάμα  
Η μάνα του μικρού Κωστή που 'χάθη σε γιουρούσι  
Ήρτε και ζήτηξε τον γκραν όπου 'τανε δικός του.  
Κι ο καπετάνιος μίλησε κι ο καπετάνιος είπε.  
-Μη δε το ξέρεις, έρημη, πώς δω ψηλά στ' αόρια  
Μας χράζονται τα μάνλιχερ, μας χράζονται κι οι γκράδες  
Να πολεμάμε τον οχτρό, να στήνουμε παγάνες;  
Τι τονε θες τώρα εσύ, μήνα για θυμητάρι;  
-Γιε μου και συναγωνιστή και μικροκαπετάνιε,  
Θαρρώ πως δε τα νόγησες τα που 'κρυνα πολυώρας.  
Δεν τονε θέλω 'γω το γκρα για μαύρο θυμητάρι.  
Μόν' θέλω να τονε κρατώ σε κούρσους, σε παγάνες  
Να γδικιωθώ το γιόκα μου, το Χάρο να πλαντάζω.

## ΤΗΣ ΚΟΡΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΧΑΡΟΥ

Κόρη δεκαπεντάχρονη, γλυκιά, μπιρμπιλομάτα,  
Βγήκε να μάσει λούλουδα σ' ολάνθιστο λιβάδι  
Κι ο Χάρος τη καρτέραγε σ' απόκρυφη μια λάκα.  
-Άσε με Χάρε να χαρείς, τη μάνα μου λυπήσου  
Που 'χασε δυο λεβεντογιούς, δυο άξιους ΕΛΑΣίτες  
Κι έχει εμέ παρηγοριά κι απαντοχή της μόνη.  
Κι ο Χάρος κράνος φόραγε κι είχε στα χέρια στάγερ.

*Στις 3-2-44 οι Γερμανοί ύστερ' από προδοσία, κύκλωσαν το χωριό Λιβερά, όπου θα γινόταν η συνδιάσκεψη της οργάνωσης περιοχής Δυτικής Μακεδονίας του ΚΚΕ και κατόρθωσαν να εξοντώσουν σύνεδρους. Στη συνέχεια έκαψαν τα χωριά Λιβερά-Σιδερά και εκτέλεσαν 40 κατοίκους.*

## ΛΙΒΕΡΑ

### I

-Εσείς πουλιά που πέτεστε ψηλά στα επουράνια,  
Στα επουράνια πέτεστε και χαμηλά θωρείτε.  
Για πέστε μας τι γένηκε στα Λιβερά τα έρμα  
Κι ακούγονται παιδιών φωνές, μανάδων μοιρολόγια;  
-Τα Λιβερά τα κάψανε οι Γερμανοβουλγάροι  
Σκότωσαν γέρους και γριές, παιδιά και κοπελλούδες  
Σκότωσαν και τις έγκυες με τη κοιλιά στο στόμα.  
Και οι φευγάτοι γύρισαν, κλαίνε, μοιρολογούνε.

### II

Κατακαημένα Λιβερά, κατακαημένη χώρα  
Εκεί πουλάκια δε λαλούν, αγρίμια δε μονιάζουν ,  
Μόνον ο Χάρος σεργιανά με τσελικί δρεπάνι.  
Θερίζει τους ανίκητους, τους πρωταντρειωμένους  
Κλάψετε λόγγοι και βουνά, αίτοραχιές κι ορμάνια,  
Το Σάββα και τον Στέφανο, τον Μίκα, τον Αντρέα  
Κι όλους τους άλλους σταυραϊτούς που μάτιασεν ο Χάρος.  
Και τα βουνά χαμήλωσαν κι έχυσαν μαύρο δάκρυ.

## ΨΥΧΟΡΡΑΓΗΜΑ

Ποιος θα μου δώσει κρύο νερό και ποιος λίγη βοήθεια  
Εδά όπου με βάρεσαν και κρύφτηκα στο γκρέμι;  
Περνούν πουλιά, περνούν θεριά κανένα δε βοηθάει.  
Ματαπερνούν κι οι Γερμανοί, ψάχνουν και δε με βρίσκουν.  
Κι εδά στον ερημότοπο μετράω τη θανή μου.

## ΤΑ ΦΙΛΙΑ

Γλυκά της μάνας τα φιλιά, γλυκά και του πατέρα.  
Μα πιο γλυκά και πιο ζεστά, μέλι θα πω και κάντιο,  
Κείνα που πέμπει σε χαρτί ο έρμος ο αντάρτης.  
Φιλώ σε αγάπη μου χρυσή, φιλώ, ματαφιλώ σε.

## ΤΟ ΜΑΝΤΑΤΟ

Κείνη τη Τρίτη το πουρνό επήρα τη γραφή σου.  
Χίλιες χαρές, χίλια φιλιά σ' ένα χαρτί κλεισμένα.  
Μα πριν να νιώσω τις χαρές και να γευτώ τη γλύκα,  
Πικρό μαντάτο μου 'φεραν πως χάθης σε γιουρούσι  
Κι έγινε μαύρ' η μέρα μου κι άραχλη η ζωή μου.

## ΤΗΣ ΓΡΙΑΣ ΚΑΝΕΛΩΣ

Η γριά Κανέλω του Παχύ πλέκει χοντρά τσουράπια  
Για τους αντάρτες του ΕΛΑΣ που στα βουνά παγώνουν.  
Και κάθε που πετά θηλειά, κάθε που δευτερώνει  
Κλαίει τον γιον όπου 'χασε στου Παρνασσού τ' ασκέρια.  
-Γιε μου και πώς να γένονταν μάλλινα να σου πέμψω  
Να τα ντυθείς, να ζεσταθείς, να νιώσεις ζεσταμένος  
Στο σκοτεινό κι ανήλιαγο του Χάροντα βασίλειο;

## ΤΟ ΦΧΑΡΙΣΤΩ

Τα χέρια όπου πλέξανε ετούτα τα τσουράπια  
Να τα 'χα να τα χάιδευα, να τα γλυκοφιλούσα.  
Τα φόρεσα, ζεστάθηκαν τα ξυλοπόδαρα μου  
Μες στους χιονιάδες, τις βροχές του Πάικου και της Τζένας.  
Κι αν ήταν χέρια κοριτσιού να τα φιλούσα δέκα  
Μ' αν ήτανε γερόντισσας δέκα φορές κι ακόμα.

## ΤΗΣ ΚΑΝΕΛΙΩΣ

Εσύ περάτη που περνάς απ' τη κακιά τη Σκάλα  
 Εκειά στο μικροσύδεντρο, άκρη άκρη στη στράτα  
 Θα βρεις σταυρό πελεκητό, 'πε κούτσουρα φτιαγμένο  
 Πα σε μνημούρι νιόσκαφτο που το 'πνιξαν τα χόρτα.  
 Σκύψε, προσκύνα το σταυρό, βοτάνισε το μνήμα,  
 Τι εκειά κοιμάτ' η Κανελιώ, η μάνα του αντάρτη.  
 Οι Γερμανοί τη ρώτηξαν πού 'ναι οι πέντε γιοι της  
 Κι εκείνη αποκρίθηκε ούθ' είν' οι αντριωμένοι  
 Στο πεύκο την κρεμάσανε να τη θωρούνε ούλοι.

## ΤΗΣ ΡΗΝΟΥΛΑΣ

Την Ειρηνούλα μάντρωσαν τρεις Γερμανοί σε δάσος.  
 Παρεκαλεί η μάνα της , παρεκαλεί κι ο κύρης.  
 Παρεκαλεί και το χωριό να μη τηνε πειράζουν  
 Μα κείνοι κοντοζύγωναν σα σκύλοι που φερμάρουν  
 -Όχι φασίστες άτιμοι, όχι δειλά τσακάλια,  
 Δε σας το δίνω το κορμί μάηδε και τη ψυχή μου.  
 Είπε κι ευτύς δρασκελίσε το βράχο τ' Άι Σώστη  
 Και στο γκρεμό γκρεμίστηκε μες στ' αφρισμένο ρέμα.  
 Ρηνούλα κρίν' αμάραντο, Ρηνιώ ΕΠΟΝιτάκι  
 Μεσ στα τραγούδια μας θα ζεις κι αθάνατη θα μείνεις.

## ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

Άνε σκοτώσουν γέροντες η γειτονιά τους κλαίει,  
 Άνε σκοτώσουν νιους και νιες τους κλαίει όλη η χώρα,  
 Μ' άνε σκοτώσουνε παιδιά τα σύμπαντα θρηνούνε.  
 Οι Γερμανοί τα σκότωσαν κι οι ουρανοί δακρυσάσαν,  
 Δάκρυ πυρό, δάκρυ πικρό, δάκρυ φαρμακωμένο.

## ΤΟΥ ΣΤΕΦΟΥ

Στη Τζένα ρίχνει καταχνιά, στο Σμόλικα το χιόνι  
Και στα καημένα τ' Άγραφα τα σύννεφα δακρύζουν.  
Θωρεί τα ο γερο τσόμπανος, στέκεται κι αρωτά τα:  
-Τι έχετε σεις τα σύννεφα, τα νέφια των Αγράφων,  
Κι αντίς νεράκι δροσερό, βρέχετε μαύρο δάκρυ;  
-Και πώς να μη δακρύζουμε και πώς να μη πονούμε  
Που χτες, προχτές το χάραμα μες στο δασύ τ' ορμάνι,  
Στήσαν παγάνα οι Γερμανοί και πιάσανε το Στέφο,  
Το Στέφο το λιοντόκαρδο το πρώτον ΕΠΟΝίτη,  
Όπου τον τρέμαν Γερμανοί, τον τρέμαν κι Ιταλιάνοι,  
Τον τρέμανε στο ξύπνιο τους, αμί και στ' όνειρο τους.

*Το μεσημέρι της 20-4-1944, οι Γερμανοί φθάνουν στη Γλόγοβα και δεν βρίσκουν κανένα κάτοικο, παρά μόνο έναν γέροντα 80χρονο, τον Χρήστο Παϊκούλα ή γέρο Πλάτανο ή Κοτσιαρέλο. Οι Γερμανοί φεύγοντας από τη Γλόγοβα πήραν μαζί τους τον γέροντα για να τους δείξει το δρόμο κι αυτός, μ' όλο που γνώριζε για την ενέδρα που έχουν στήσει τα ΕΛΑΣίτικα τμήματα, τους οδήγησε στη καρδιά της.*

## ΤΗΣ ΓΛΟΓΟΒΑΣ

Ο Χάρος παίζει ταμπουρά κι οι Γερμανοί χορεύουν .  
-Πού πας βρε γέρο Πάικουλα, που πας βρε Κοτσιαρέλο,  
Με τους τρακόσους Φρίτσιδες, που σ' έβαλαν γκισέμι;  
Δε ξέρεις πως στη Βέλικα τους καρτερεί παγάνα  
Και πρώτος συ θε να δεχτείς των ανταρτών τα βόλια;  
-Το ξέρω μωρ' αδέρφια μου, για τούτο τους παγαίνω.  
Να τους λιανίσουν τα παιδιά, ρουθούνι μην αφήσουν .  
Κι όσο για με, το χαίρουμαι π' ετσά θε ν' αποθάνω.  
Πυρ, διάταξεν ο Κένταυρος, Πυρ κι ο Καραϊσκάκης  
Κι ο Αμαριώτης τρίτωσε με τον Αθανασούλα .  
Μετράει ο Χάρος τη σοδειά, διακοσαριά νομάτοι.

*(Κένταυρος, Καραϊσκάκης, Αμαριώτης, Αθανασούλας:  
ψευδώνυμα των Διοικητών των μονάδων του ΕΛΑΣ )*

## ΤΗΣ ΓΡΙΑΣ ΦΙΛΙΩΣ

Είδαν πολλά τα μάτια μου, πολλά 'κουσαν τ' αυτιά μου,  
 Μα σα και τούτο στη νοτιά μάηδ' είδαν, μάηδ' ακούσαν.  
 Να κάθεται η γριά Φιλιά, τους Γερμανούς να κλαίει.  
 -Κι εσάς μάνες σας γένησαν, σας βύζαξαν στους κόρφους,  
 Τη μέρα σας κανάκευαν, νύχτα σας νανουρίζαν,  
 Κόψαν ψυχήν απ' τη ψυχή, μπόλιασαν στη δική σας  
 Κι ήρτατ' εδώ στ' απόξενα το Χάρο ν' ανταμώστε.  
 Κι εγώ σας κλαίω η δύστυχη κι εγώ σας κλαίω η έρμη  
 Τι 'μαι κι εγώ μάνα αγοριού που χάθηκεν σε κούρσο.  
 Εσείς μου το σκοτώσατε κι εγώ μοιρολογώ σας,  
 Τι έχετε μάνες στα μακριά που δε θα σας ματάειδουν.

*Στο μικρό Σιδηροδρομικό σταθμό της Ανδρίτσας στη Πελοπόννησο οι Γερμανοί κρέμασαν 27 κλουβίτες, επειδή είχαν την υποψία πως τους δόθηκε απ' έξω εργαλείο με το οποίο θα 'κοβαν τα σύρματα της κλούβας και θα δραπέτευαν.*

## ΚΛΟΥΒΙΤΕΣ

## I

Εσύ φεγγάρι ολόγιομο που γκιζεράς τ' αφήλου,  
 Εκεία τ' αφήλου γκιζεράς και χαμηλά φωτίζεις,  
 Φώτα κι εκείνα τα κορμιά στα δέντρα κρεμασμένα  
 Μεσ στο μικρούλη το σταθμό της έρημης Ανδρίτσας.  
 Θε μου και να 'σαι ολοχρονίς κλουβίτης σε βαγόني  
 Ν' ακαρτεράς το θάνατο από στιγμή σε ώρα  
 Να 'ρτει απέ μυδράλια, 'πε νάρκες, δυναμίτια  
 Και 'κειος να νέρτει απέ θηλιά σε κλάδο κρεμασμένη.

## II

-Εσείς θηλιές που κρέμεστε σε δέντρα της Ανδρίτσας  
 Ποιους καρτεράτε για να 'ρτουν να βάλουν το λαιμό τους  
 Μεσ στου σκοινιού τη παγανιά, στου βρόγχου την αγρίλα;  
 -Εμάς εδώ μας κρέμασαν οι Γερμανοί φασίστες  
 Να πνίξουνε τους έρημους, τους δόλιους τους κλουβίτες.  
 -Κλουβίτες που πασκίσατε σκαπέτισμ' απ' τη κλούβα  
 Το Χάρο δεν τον είδατε ν' ακαρτεράει δίπλα;  
 Κι είχε δρεπάνι ο Χάροντας, τριπλοακονισμένο.

## ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΔΑΣ ΜΑΝΑΣ

Μια μάνα από το Μόναχο, μια μάνα Γερμανίδα  
Σιμά στ' άγρια μεσάνυχτα, τινάζετ' απ' τον ύπνο,  
Μπήζει τσιρίδες δυνατές κι ωσάν τον γκιώνη σκούζει.  
-Ξύπν' άντρα, ξύπν' αφέντη μου, ξύπνα και μη κοιμάσαι  
Κι ο Χανς το παλληκάρι μας τούτη την ώρα εχάθη.  
Το 'δα στο μαύρον ύπνο μου και στ' άγριο τ' όνειρό μου.  
Κι ο Χάνς κείται τ' ανάσκελα, βουβός, ξεπνοησμένος  
Κεια στου Κοσμά τη παγανιά που στήσαν ΕΛΑΣίτες.

## ΜΟΙΡΟΛΟΪ

Όλες οι γρες Κοσμίτισες κλαίνε τους ΕΛΑΣίτες  
Και μια γριά, πολύ γριά, τσ' οχτρούς μοιρολογάει.  
-Αλλιά στις έρμες μάνες σας, σαν τι όνειρα να είδαν;  
Νά ειδαν φωτιές, νά ειδαν οχιές, νά ειδαν πως τρώγαν κράνια;  
Νά ειδαν πως πορπατούσανε ξυπόλητες σε χιόνι;  
Κι εγώ δε κλαίω για τα σας, μόν' κλαίω για τ' εκείνες  
Π' ολοχρονίς θα καρτερούν να πάρουν τη γραφή σας  
Κι εσείς εδώ θα σέπεστε σε ξένη γης θαμμένοι.

## ΕΧΟΛΙΑΣΑΝ ΤΑ ΣΥΝΝΕΦΑ

Εχόλιασαν τα σύννεφα, μαράγκιασεν ο ήλιος  
Ρίχνει βρογάδα με τ' ασκί, λιχνίζει τη χιονούρα  
Κι εκείά τα ΕΛΑΣιτόπουλα κατακαμπίς μονιάζουν.  
Μονιάζουν στις καλαμποκιές κι ωσάν πουλιά μαργώνουν.  
Θε μου κι αν είσαι συ Θεός, τα σύμπαντα π' ορίζεις,  
Μέριασε τ' άγρια σύννεφα να βγει ξανά ο ήλιος  
Ν' αποστεγνώξουν τα παιδιά, τ' ανάκαρα να πάρουν,  
Τι της νυχτός τους μέλλεται το πιο τρανό το κούρσο.

## ΕΙΔΑ ΤΗΣ ΜΕΡΑΣ ΘΑΜΑΤΑ

Είδα της μέρας θάματα κι είδα της νύχτας μάγια,  
 Μα σα το θάμα που θα πω άλλο δε ματαγίνει.  
 Τρακόσα τόσα πρόβατα και δεκαριά κατσίκια  
 Να κλαιν το νιο το τσόμπανο, το Λιάκο της Μαργίτσας  
 Που Γερμανοί τον χάλασαν εκείά στα βοσκοτόπια.  
 Κι ένα γκισέμι έμορφο, του κοπαδιού το πρώτο,  
 Φιλεί τονε και κρένει του μ' ανθρώπινη λαλίτσα.  
 -Σήκω αφέντη, άντρεψε, στηλώσου στα ποδάρια,  
 Τι σε δε πρέπει σου θανή, μόν' πρέπει σου αντρειώτη,  
 Να ροβολάς στα ξέγναντα, στου Πάικου τα λημέρια,  
 Να πας ραπόρτα και γραφές στου ΕΛΑΣ τους καπετάνιους.  
 Κι ο Λιάκος μάηδε σάλευε μάηδε αποκρινόταν.

## ΟΡΜΗΝΕΙΑ

Ο γέρο Λιας τον έγγονα με γλύκαν ορμηνεύει.  
 -Εσύ 'σαι αρνί, είσαι γιαβρί, είσαι μικρό πουλάρι  
 Κι εκείά που βούλεσαι να πας ζούνε μονάχα λιόντες  
 Π' όλη τη μέρα πολεμούν, νύχτα λαγοκοιμούνται  
 Και με το φέγγος της αυγής στήνουν τριπλές παγάνες  
 Στους Γερμανούς, στους Ιταλούς και στους προσκυνημένους.  
 Μα κείνος δεν τον άκουσε, σκαπέτισ' απ' το σπίτι.  
 Τη πρώτη μέρα στα δασά, τη δεύτερη στα χιόνια,  
 Τη τρίτη τη φαρμακερή στις Γκιώνας τα λημέρια.  
 Κι οι ΕΛΑΣίτες τον θωρούν, γλυκά τον αποπαίρνουν.  
 -Εσύ μικρός κι ανήξερως, τι θες στην άγρια Γκιώνα;  
 -Εγώ μικρός κι ανήξερως πεθύμησα τουφέκι.



## ΤΟΥ ΑΕΤΟΠΟΥΛΟΥ

Είδα, παράειδ' αετόπουλα να φέρνουνε ραπόρτα,  
Από χωριά σ' άλλα χωριά κι απέκει στα λημέρια.  
Μα σαν εκεί τ' αετόπουλο άλλο δε ματαείδα.  
Μάηδε σκοτάδι το σκιαζε μάηδε δάσα και γκρέμια  
Κι ωσάν ζαρκάδι πήδαγε κι ωσάν λαγός γλακούσε.  
Κι ο καπετάνιος θάμαζε κι ήτανε όλο παίνια.  
-Μόνο το νου σου αετόπουλο στους Γερμανούς τους σκύλους.  
Στήνουν τη νύχτα παγανιά, τους σύνδεσμούς αρπάζουν.  
-Μη σκιάζεσαι καπτάνιε μου κι εμέ δε θα με πιάσουν  
Και το ταχύ που θε να 'ρθω θα φέρω σας και σύκα.  
Μάηδε ταχιά εφάνηκε μάηδε τις άλλες μέρες.

## ΤΟΥ ΠΑΠΑΠΕΤΡΟΥ

Ο παπά Πέτρος διάβαζε αργά το Ευαγγέλιο.  
Ξάφνου μέσ' απ' τα γένια του πήρε να μουρμουρίζει  
-Ευλογημένοι Χριστιανοί, οι Γερμανοί μας ζώσαν,  
Θωρώ τους όπου στήνουνε στη πόρτα πολυβόλα.  
Κι αν ήρταν για τα μένανε, αφήνω γεια 'πο τώρα  
Κι ευκή μου και κατάρα μου σ' όλους και στο καθένα  
Τους λιόντες να γνοιαζόσαστε, τους ανταρτοΕΛΑΣίτες,  
Μη μείνουνε ξυπόλητοι στα χιόνια και στο κρύο.  
Μπήκανε, τονε πιάσανε, τον σύραν απ' τα γένια  
Κι απ' της μουριάς χοντρό κλαρί, εκείά τονε κρεμάσαν.

## ΤΩΝ ΦΟΝΙΑΔΩΝ

Όπου 'δε νιούτσικο παιδί σε κλώνο κρεμασμένο  
Ολοζωής θα νείρεται πως το θωρεί στον ύπνο.  
Οι Γερμανοί το κρέμασαν να σκιάξουν όλα τ' άλλα,  
Τα ΕΠΟΝιτάκια σύνδεσμούς που τρέχαν με ραπόρτα.  
Ανάθεμα σας Γερμανοί, τη φύτρα σας θεμά την.  
Σκοτώνετε μικρά παιδιά, στραγγίζει η ζωή μας.

## ΞΟΔΙ

Ο μπάρμπ' Αλέκος βάλθηκε το Γερμανό να θάψει  
 Που τονε βρήκε σε βραγιά, 'πε της νυχτός το κούρσο  
 Και σκάβοντας και θάβοντας 'πλογιόταν στο κουφάρι.  
 -Εσύ καλά. Σε διάλεξεν ο Χάρος και σε πήρε.  
 Μα 'κειος ο δόλιος κύρης σου κι η μάνα σου η μαύρη  
 Πώς θε ν' αντέξουν το πικρό μαντάτο της θανής σου  
 Δίχως το στερνοφίλημα, δίχως το πικροξόδι;  
 Κι εγώ που θάβω σε 'δωνάς, δε θάβω σένα νιε μου,  
 Μόν' θάβω τον ανέγνωρο, θάβω το γιο τ' Ανθρώπου.

## ΕΚΕΙΑ ΤΑ ΜΑΥΡΑ ΣΥΝΝΕΦΑ

-Εκειά τα μαύρα σύννεφα κατά τη τραμουντάνα,  
 Γιατί 'ναι τόσο άγρια, γιατί 'ναι χολιασμένα  
 Κι ωσάν τσακάλια σκούζουνε κι ωσάν θεριά βρυχιούνται;  
 -Εκειά τα μαύρα σύννεφα ρίχνουν δαρτό χαλάζι  
 Για να ξυπνήσουν τα παιδιά, τους έρμους ΕΛΑΣίτες,  
 Π' ολονυχτίς πολέμαγαν κι ολημερίς κοιμούνται,  
 Να διουν το πως τους ζύγωσαν οι Γερμανοί στη κούρνια.  
 Ξυπνούνε κι αλαφιάζονται, αρπάζουν τα τουφέκια  
 Τρεις μπαταριές τους ρίξανε, πήραν τη κατηφόρα  
 Και μάηδε ξαναφάνηκαν μάηδε και θα φανούνε.

## ΤΟΥ ΕΛΑΤΟΥ

Εκειός ο μαύρος έλατος όπου 'ναι χολιασμένος  
 Και τον αγέρα μάχεται, το χιόνι φοβερίζει  
 Ήπιε το γαίμα το πυρό του πρωτοκαπετάνιου,  
 Όπ' εδεκεί τον χάλασαν οι Γερμανοφασίστες  
 Και μέθυσε και θέριεψε και μπόρες δε φοβάται,  
 Μπόρες και χιονορούφουλες κι ουδέ δαρτό χαλάζι.

## ΤΗΣ ΜΕΡΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΝΥΧΤΑΣ

Η μέρα η λαμπρόφεγγη αμί κι η παινεσιάρα  
Μιλεί για τα καλούδια της στη νύχτα τη μουρτζούφλα  
-Έχω εγώ τον ήλιο μου, τα σύμπαντα φωτίζει.  
Έχω αυγές κι απόσπερνα που τις καρδιές μαγεύουν.  
Έχω και μπάτη, ζέφυρο με μόσκους που λιγώνουν.  
Άλλο δεν θέλω να σου πω, τι 'συ καλά το ξέρεις .  
Η νύχτα χαμογέλασε κι ετσά της αποκρίθη.  
-Έχω κι εγώ τα μάγια μου, τ' αστέρια, το φεγγάρι.  
Μα τώρα ένα θα σου πω, ένα θα σ' αρωτήσω.  
Έχεις σκοτάδια τρίςβαθα να κρύβουν τους αντάρτες  
Τα παλληκάρια τ' άσκιαχτα, του ΕΛΑΣ τους αντρειωμένους  
Που κατεβαίνουν της νυχτός, τινάζουνε τα τρένα;  
Είπεν η νύχτα ταπεινά κι απόκριση δεν πήρε.

## ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ ΤΟΥ ΑΝΤΑΡΤΗ

-Φεύγω καλή μου το πουρνό ούθε καλεί το χρέος  
Στης Γκιώνας τις βουνοκορφές, να βρω τους αντρειωμένους  
Να βρω τους ΕΛΑΣίτες μας που 'ναι λειψοί ακόμα.  
Γνοιάξου εσύ τα τέκνα μας, πρόσεξε τους οχτρούς μας.  
Κι αν σε ρωτήξουν για τα με, πες έφυγε κι εχάθη  
Κι εγώ εκείά όπου βρεθώ την έγνοια σας θε να 'χω.  
-Ωρα καλή σου άντρα μου, για μας μην έχεις έγνοια.  
Τη ξέρεις δα τη δύναμη που κρύβω στη ψυχή μου.  
Μ' αν με ζορίσουν στα στερνά, οχτροί για σταυρωτήδες,  
Ξεθάβω το παλιό τον γκρα, λακίζω για τη Γκιώνα,  
Στέκουμαι παραδίπλα σου και μάχουμαι σαν άντρας.

## ΕΣΥ ΜΙΚΡΟΥΛΑ

Εσύ μικρούλα κι έμορφη, πώς φόρεσες τα μαύρα;  
 Τα μαύρα, τα κατάμαυρα δε πρέπουνε σ' εσένα,  
 Μόν' πρέπει σου το κόκκινο, τ' ασημολουλουδάτο.  
 -Εγώ μικρούλα κι έμορφη κι Αρχάγγελος εκείνος.  
 Είχε κορμί ψιλόλιγνο, κορμί κυπαρισσένιο,  
 Ομμάτια κι ομματόφρυδα ωσάν του Άι-Γιώργη.  
 Ήτανε και στ' αντάρτικον ο πρώτος καπετάνιος.  
 Σε κούρσο άγριο χάθηκε 'πε των οχτρών τα βόλια.  
 Θωριά πικρή, καρδιά πικρή, δίχως χαρά η ζήση  
 Κι αυτά τα μαύρα που 'βαλα, δε θα τα ματαβγάλω.

## ΑΝΤΑΡΤΟΠΟΥΛΕΣ ΣΚΑΛΩΣΑΝ

Ανταρτοπούλες σκάλωσαν στου Σνιάτσκου κρύφια βίγλα.  
 Η μια βιγλίζει τη Βροντή, η άλλη το Τσοτύλι,  
 Η τρίτη, η μικρότερη, βιγλίζει τη Μεντίνα  
 Οπού 'χει τη πατρίδα της κι ούθ' είν' τα γονικά της.  
 ΕΠΟΝιτάκι, σύνδεσμος, από τα καμποχώρια  
 Ξεκρίνει τες στη βίγλα τους, διανεύει, χαιρετά τες.  
 -Για πε μας ανταρτόπουλο, για πε μας ΕΠΟΝίτη  
 Σαν τι μαντάτ' απ' τους δικούς, πώς ζουν και πώς πορεύουν;  
 Τις Κυριακές στολίζονται, τις σκόλες ξεφαντώνουν;  
 -Νε Κυριακές στολίζονται, νε σκόλες ξεφαντώνουν  
 Μόν' ποθαμένους θάβουνε, νεκρούς μοιρολογούνε.  
 Π' από τη πείνα πόθαναν κι απ' των οχτρών τα βόλια.

## ΚΑΤΑΡΑ ΚΙ ΑΝΑΘΕΜΑ

Πήγα και βρήκα τον αϊτό δίχως φτερά και νύχια  
Να κείται κατάχαμα, ωσάν τραγί σφαγμένο,  
Αυτός που τότε τρέμανε οι Γερμανοϊταλιάνοι.  
Είπα ευκές της εκκλησιάς κι απέ 'σουρα κατάρες.  
Θεμά και τρισανάθεμα στου σταυρωτή τη μάνα  
Που 'χε τα σωθικ' άρρωστα, τη μήτρα μολεμένη,  
Πήρε ανθρώπου τη σπορά κι εγέννησεν αστρίτη.

## ΤΟΥ ΣΤΑΥΡΩΤΗ

Ακούστε συναγωνιστές το λόγο που θα πω σας.  
Φαρμακερή 'ναι η οχιά, φαρμακερός κι ο αστρίτης.  
Μα σαν εκείό το σερπετό, το σταυρωτή το μαύρο,  
Άλλο δε βρέθη στο ντουνιά με πλειότερο φαρμάκι.

## ΕΣΕΝΑ ΠΕΡΔΙΚΟΥΛΑ ΜΟΥ

Εσένα περδικούλα μου, εσένα πέρδικα μου,  
Δε σου 'πρεπεν ο σταυρωτής και ο προσκυνημένος.  
Μόν' σου 'πρεπεν ο σταυραϊτός, σου 'πρεπεν ΕΛΑΣίτης  
'Πο 'κεινους π' αλωνίζουνε στο Παρνασσό, στη Γκιώνα.  
Πουρνό βαρούν στο Παρνασσό, βραδύ βαρούν στη Γκιώνα  
Κι εκείά στη σκοτεινή νυχτιά τα τρέν' ανατινάζουν.

## ΤΗΣ ΜΑΝΑΣ ΤΟΥ ΚΩΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

Αντάρτες περνοδιάβαιναν, αντάρτες ΕΛΑΣίτες  
 Και μια γριά, πολύ γριά, μια κακοζωϊσμένη  
 Στέκονταν και τους ρώταγε μην είδανε τον γιο της.  
 -Είναι ψηλός, είναι δασύς είναι και διωματάρης,  
 Έχει ελιά στο μάγουλο κι άλλη στο πανωφρύδι,  
 Έχει τ' αγγέλου τη φωνή κι ωσάν πουλί ετραγούδα,  
 Κωστάκη εγώ τον έκραζα κι οι άλλοι Κωσταντίνο.  
 -Μ' άνε κυρούλα κι αρωτάς για κειο το Κωσταντίνο  
 Που 'χεν ελιά στο μάγουλο κι άλλη στο πανωφρύδι,  
 Είχε τ' αγγέλου τη φωνή κι ωσάν πουλί ετραγούδα,  
 Τότες σου φέρνω μήνυμα, στερνή παραγγελιά του  
 Πως στων Αγράφων τα βουνά, εκειά θα ν' απομείνει  
 Τι των κρατούνε οι ξωθιές, λάμιες τον κανακεύουν  
 Και μια ξωθιά βασίλισσα στεφανωτή του εγίνει.

## ΜΕΡΑ ΧΑΡΑΣ

Μέρα χαράς, μέρα γιορτής, της λευτεριάς η μέρα.  
 Κορίτσια ομορφοκόριτσα κι ομορφοστολισμένα,  
 Πιάσαν χορό στην αγορά, στη δίπλη, στο μεϊντάνι.  
 Χορεύουν, ξεφαντώνουνε κι από χαρά πλαντάζουν.  
 Κι ένα μικρό κορτσόπουλο παράμερα φυλάει  
 Αμίλητο, αγέλαστο σα φύλλο μαραμένο.  
 -Τι έχεις εσύ κορτσόπουλο και μοναχό φυλάγεις;  
 Για σε δεν είναι γιορτερή, για σε δεν είναι σκόλη;  
 -Για με δεν είναι γιορτερή, για με δεν είναι σκόλη.  
 Τι εγώ εκείνον καρτερώ, τον που δε θα γυρίσει,  
 Τον άντρα το πανέμορφο, το πρώτο ΕΛΑΣίτη.

*Και τώρα Μούσα μου καιρός τον πρωταντρειωμένο να θρηνήσουμε και τον πρωτάμοιρο που στου λαού μας τη καρδιά ΑΘΑΝΑΤΟΣ λογιέται, τον πρωτολάτη και το μάρτυρα, τον Άρη Βελουχιώτη.*

## ΘΡΗΝΟΣ

Σ' ούλα τ' αόρια θάματα, σ' ούλα τ' αόρια μάγια  
Και στα καημένα τ' Άγραφα, η βούβαση του Άδη  
Εδά πουλάκια δε λαλούν, αγρίμια δε βρυχιούνται  
Νερά δε κελαρύζουνε, λούλουδα δεν ανθούνε  
Και τα δεντρά τα νιούτσικα μαραίνονται και ρεύουν.  
Πουλάκι διαβατάρικο απ' ουρανού θαμάζει,  
Γέρνει, κονεύει σε κλαρί και κελαϊδομιλάει  
-Τ' έχετε σεις τα Άγραφα, τ' έχεις βουνί πανώριο,  
Κι ετσά φυλάς αμίλητο, ωσάν παιδί δαρμένο;  
-Θωρείς εκείνο το δεντρί, άκρην άκρη στο γκρέμι;  
Το δειλινό στη ρίζα του, στον ίσκιο τ' από κάτω,  
Ο καπετάνιος πόθανεν, ο Άρης Βελουχιώτης.

## ΤΟ ΚΛΑΙΤΟ

Ποιος είδε άτι σε βουνό να πिलाλά τις νύχτες,  
Μες σε δρολάπι, σε βροχή, βροντές κι αστροπελέκια,  
Να σκιάζει κάπρους σε βοσκή, λύκους σε κρύφιεσ κούρνιεσ,  
Να σκιάζει και τ' αγριόπουλα μεσ τα βαθιά γιατάκια;  
Εγώ τον είδα το Μαυρή να πिलाλά τις νύχτεσ  
Στησ Γκιώνασ τ' άγρια διάσελα, στ' Άγραφα, στο Βελούχι  
Να χλιμιντράει κλαίοντασ, να ψάχνει τον αφέντη,  
Να ψάχνει τον αφέντη του, τον Άρη Βελουχιώτη.

## ΤΗΣ ΜΑΝΑΣ ΤΟΥ ΧΑΡΟΥ

Του Χάρου η μάνα κάθεται στο σκοτεινό Βασίλειο  
Κι ακαρτερεί το γιόκα της απ' τον απάνω κόσμο  
Κι εκείνος νάτος πρόβαλε μεσ' από άγρια αντάρα  
Φέρνοντας πισωκάπουλα στ' άτι του αντρειωμένο.  
-Καλώς τονε το γιόκα μου, καλώς τον κυνηγάρη  
Γιε μου, μήνα λαθεύουμαι, μην είσαι δακρυσμένος;  
-Μάνα τον ξέρεις δα καλά τον Χάροντα το γιο σου.  
Χιλιάδες σου 'φερα ψυχές, χιλιάδες και μυριάδες  
Και μάηδε δάκρυ έχυσα μάηδε θα ξαναχύσω.  
Μα τούτον τονε πόνεσα μέσ' απ' τα φυλλοκάρδια.  
Δυο χρόνους που το πάσκιζα, δυο χρόνους και τρεις μήνες  
Να του τη φέρω τη χωσιά, να πάρω την ψυχή του  
Μα κείνος πάντα μου 'σπαγε το τσελικί δρεπάνι.  
Σήμερα τον αντάμωσα σ' ένα βουνίσιο σιάδι  
Να κάθεται' ολομόναχος παρέκει απ' το νταϊφά του  
Συλλογισμένος, άκεφος, αϊτός δίχως φτερούγες,  
Απής και τονε πρόδωσαν οι φίλοι κι εδικοί του  
Άρη εδώ 'μαι, του 'κρινα, σήκω να μετρηθούμε,  
Με τήραξε κατάματα, με τήραξε θλιμμένα.  
Τράβηξε το πιστόλι του, τίναξε τα μυαλά του.  
Τούτονε δεν τον έφερα, μόν' ήρθε μοναχός του.



*Παρακαλώ σε Μούσα λαϊκή -Μούσα μου- να συντρέξεις ν' ακουστεί στα πέρατα ο θρήνος μου για το χαλασμό κείνων των δίσεχτων καιρών όντες οι αφέντες, τη βολή τους γροικώντας να κιντυνεύει από του λαού τ' αγουροζύπνημα, τα χέρια των αδερφών όπλισαν για την εμφύλια σφαγή. Τι, πίοτερο κι από την οργή, ο θρήνος μπορεί να σταθεί της αλήθειας διδάχος πως από τις πληγές του αδερφού το γαίμα του έθνους σουρώνει.*

## ΑΝΑΘΕΜΑ

Τρανό κακό ο πόλεμος, θεμά τους που τον κάνουν,  
Μα πιο βαρύ ανάθεμα και του λαού οι κατάρες,  
Στους που κινούν εμφύλιο και σφάζονται τ' αδέρφια.  
Προσκυνημένοι τον κινούν και Γερμανοντυμένοι,  
Κι από τη Λόντραν ο χοντρός κι ο τζενεράλε Σκόμπυ.  
-Σκόμπυ για πρόφτα στη Γραικιά, για πρόφτα στην Αθήνα,  
Πριχού την πάρει ο ΕΛΑΣ κι ο καπετάνιος Άρης.  
Κι εκείνος άγριος πρόφταξε, βάνει φωτιά και καίει.

## ΦΩΤΙΑ

Εδά δεν είναι πόλεμος για τον οχτρό φοβέρα.  
Εδά να κλαιν τα σύμπαντα, να μύρεται η πλάση.  
Από τη μια το μάνλιχερ κι από την άλλ' η μπρέντα.  
Φωτιά ξερνά το μάνλιχερ, καυτό μολύβ' η μπρέντα  
Και τ' άγριο τ' ατσαλόβροχο απ' αδερφό σ' αδέρφι.

## ΜΑΡΓΩΜΑ

Πουλάκι διαβατάρικο, απ' τους καμπίσιους τόπους,  
Ψηλά στο Γράμμο κόνεψε να πει να ξεδιψάσει.  
Θωρεί τα ρέματα στεγνά, τις βρύσες στερεμένες,  
Θωρεί και τα θεόπουλα μουγγά και μαργωμένα.  
-Εσείς πουλάκια της χαράς γιατί 'στε μαργωμένα;  
-Θωρείς εκείνες τις πλαγιές σπαρμένες με κουφάρια;  
Εκεία δεν πόθαναν οχθροί, μόν' πόθαναν αδέρφια,  
Αδέρφια Ελληνόπουλα, αντάρτες και φαντάροι.  
Τηρούμε τα κουφάρια τους, μαργώνουμε και κλαίμε.

*Θερμοπαρακαλώ σε Μούσα λαϊκή -Μούσα μου- μ' αγάπη περισσή να με συντρέξεις, τώρα π' αποκοτώ να δρασκελήσω το κατώφλι της κόλασης όπου Μακρόνησο τη νοματίζουν. Τι μονάχα συ. απ' όλες τις διακόνισσες της Τέχνης, λύπες αλλοτινές κι όργητες σε διδαχές μπορείς να τις γυρίσεις για τους ανθρώπους των μελλούμενων καιρών. Κι εμέ άλλη δε με κατέχει πεθυμιά πάρε με το κλειδί της ΤΕΧΝΗΣ της μνήμης του Έθνους τα παραθυρόφυλλα ν' ανοίξω, ν' αναθυμιάται κείνο του λαού τα πάθια κι απ' των στοιχειώνε τη φέρμα να φυλάγεται.*

## Σ' ΟΛΑ ΤΑ ΠΕΛΑΓΑ

Σ' όλα τα πέλαγα δροσό, σ' όλα τα πόρτα μόσκοι  
 Και στο στενό του Λαύριου της κόλασης ανάσα,  
 Βουρλίζονται τα δεντρικά, τον άνεμο ρωτούνε  
 -Τι έχεις αγέρι της δροσιάς, τι έχεις τραμουντάνα,  
 Και καις τα σχίνα στις πλαγιές κι ανάφτεις τις αφάνες;  
 -Τι να σας πω μωρέ δεντρά και τι να 'μολογώ σας;  
 Εψές προψές οπού 'πνευμα πέρα στο Μακρονήσι,  
 Είδα τους νιούς φαντάσματα, τα παλληκάρια σκιάχτρα,  
 Είδα τους σκύλους Αλφαμί να δέρνουν, να σκοτώνουν.  
 Πήρε φωτιά η ανάσα μου, επύρωσ' η πνοή μου  
 Και πλιο δεν έχω το δροσό και πλιο δεν έχω μόσκους.

## ΤΡΕΙΣ ΜΑΝΕΣ

Τρεις μάνες, τρεις Σαλονικιές κι οι τρεις μαυροφορούσες  
 Στο Λαύριο ήρταν κι έκατσαν άκρην άκρη στο κύμα  
 Μιλούνε με τα κύματα, του Μάιστρου συντυχαίνουν.  
 -Για χαμηλώστε κύματα κι συ Μαΐστρο πέσε,  
 Να 'ρθει το μπρίκι το πουρνό, κάνε το μεσημέρι,  
 Για να διαβούμ' αντίπερα, στο έρμο Μακρονήσι,  
 Τους γιους μας ν' ανταμώσουμε, στο σύρμα μαντρωμένους.  
 Κι ένα πουλί παράξενο, καν σπίνος καν κοτσίφι,  
 Κονεύει σε ξερόκλαδο και κελαϊδοπλογάται  
 -Για σύρτε σεις οι δύστυχες, για σύρτε στα χωριά σας,  
 Να βράσετε τα κόλυβα, να ρίξετε τρισάγιο,  
 Τι τα παιδιά σας πόθαναν τη πέτρα κουβανώντας.

## ΚΑΨΟΜΑΝΑ

Μια μάνα , μια καψόμανα, μια τρισχαροκαμένη,  
Άκρη την άκρη κάθετα στο Λαύριο στο βράχο,  
Και με τον άνεμο μιλεί, του Μάιστρου πιλογιέται:  
-Για πνέψε Μάιστρο δυνατά, για πνέψε το μελτέμι,  
Να ξανταργιάσουν τα στενά, να διω το Μακρονήσι,  
Να διω μανάδων τα παιδιά ,να διω και το δικό μου,  
Οπού 'χα λιόντες τέσσερεις κι απόμεινέ μου μόνο.

## ΤΑ ΚΟΤΡΩΝΙΑ

Μακρονησιώτες κουβανούν την πέτρα, τα κοτρώνια,  
Πουρνό την παν κατά Βοριά, βραδύ κατά το Νότο.  
Και το κοντομεσήμερο στέκονται φορτωμένοι.  
Με το 'να πόδι στέκονται σα χήνες, σα λελέκια.  
Κι ο Μάκης Δόγκας άφρισε και πήρε τις φοβέρες:  
-Πέτε το Ναι, μωρέ σκυλιά, πέτε το Ναι, Βουργάροι  
-Κι αν πούμε Ναι τι διαφορά; Φεύγει απ' τη πλάτη η πέτρα;  
Φεύγει απ' τη πλάτη το φορτιό, πλακώνει τη καρδιά μας.

## ΚΑΤΑΡΑ

Μια μάν' από το Τύρναβο, μια μάνα Καραγκούνα,  
Σε μάν' από τη Λάρισσα κρένει και πιλογιέται:  
-Κυρά τα που μ' ιστόρησες δύσκολο να πιστέψω.  
Τι εμέ το στερνοπαίδι μου τ' άγγέλου είχε χάρη,  
Τ' αγγέλου τα χαρίσματα και των αγιώ τη γλύκα,  
Μ' αν λάχει και τα που 'κρενες τα μολογήσουν κι άλλοι,  
Πως κει στο διαβολόνησο ανθρώπους τυραγνάει,  
Με τις τυράγνιες του Ιωβ και του Χριστού τα πάθη,  
Τότες για σε η συμπάθεια μου, για κείνο η κατάρα:  
Τούτ' η κοιλιά που το 'θρεψε κι έχει το αναστημένο,  
Κάλλιο σκορπιό να γένναγε πάρε τον αλφαμίτη.

## ΕΝΑΣ ΠΑΠΑΣ

## I

Εκεί στο φρύδι του γκρεμού, άκρην άκρη στο κύμα,  
 Ασλάνια τρια στήσανε, τρεις νιους Μακρονησιώτες.  
 Πουρνό τον ήλιο γιοματούν, βραδύ τον ιδρω πίνουν  
 Και τ' άγρια τα μεσάνυχτα λογιάζουν την αγάπη  
 Για τους φτωχούς, τους δύστυχους, για τους αναγκεμένους.  
 Κι ένας παπάς κοντούτσικος, γιαγκιόζης και μπιρμπίλης  
 Συχνά πυκνά στη βύζιτα, συχνά παρεκαλεί τους  
 -Για πέτε τέκνα μου το Ναι, για πιάστε το κοντύλι.  
 Ταχιά κι αν υπογράψετε, ταχιά στο σπίτι πάτε.

## II

Ένας παπάς, τρανός παπάς, ένας αρχιμανδρίτης,  
 Πουρνό στο σύρμα ροβολά στους πασσαλοδεμένους,  
 Οπού 'χουν μέρες δώδεκα δεμένοι σε πασσάλια.  
 Παίρνει την όψη των αγιώ και του Χριστού τη γλύκα,  
 Και τ' Αη Ματθαίου τη λαλιά κι ετσα ξεομολογά τους:  
 -Ελάτε τέκνα εν Χριστώ, ελάτε απολωλότα,  
 Ξεχάστε τα που ξέρατε, την πίστη σας αλλάζτε,  
 Τι 'δω δεν είναι Λιόπεσι, εδώ 'ναι Μακρονήσι.  
 -Παπά κι αν εισ' εσύ παπάς κι αν είσαι θεολόγος,  
 Μη μας βαθαίνεις τις πληγές που στάζουν αίμα κι όμπιο,  
 Μόν' φέρε δυο γουλιές νερό και βρέξε μας τα χείλια,  
 -Εσάς σας πρόπεται χολή κι εγώ σας τη τρατάρω.

## ΠΟΙΟΣ ΕΙΔΕ

Ποιος είδε σκύλον ήμερο να σκίζει τον αφέντη;  
Ποιος είδε ντόκτορα γιατρό να διώχνει πληγωμένο;  
Εγώ τον είδα το γιατρό να διώχνει πληγωμένους.  
Τον είδα στη Μακρόνησο τη τρισκαταραμένη.  
-Γιατρέ κι αν είσ' εσύ γιατρός τ' Ασκληπιού 'σαι σνάφι  
Ρίξε μου κάνα γιατρικό να γιάνουν οι πληγές μου,  
Να γιάνουν και τα κόκκαλα που 'ναι τα ραγισμένα,  
Απ' τα μπαμπού, τις φάλαγγες και τα βαριά στυλιάρια.  
-Σα θες να γιάνουν οι πληγές, τα κόκκαλα να γιάνουν,  
Σύρε ψηλά στην Αγωγή και πιάσε το κοντύλι..  
Εκειό 'ναι σου το φάρμακο, εκεί 'ναι η γιατρεία σου.  
-Εκειό δεν είναι φάρμακο, μόνε πικρό φαρμάκι.

*Το πρόβλημα της πολιτικής προσφυγιάς στάθηκε η πιο τραγική συνέπεια του εμφύλιου. Τριάντα χρόνια μετά τη λήξη του χιλιάδες Έλληνες και χιλιάδες Ελληνόπουλα εξακολουθούν να μένουν υποχρεωτικά μακριά από την Ελλάδα, συχνά στερημένοι κι από την ιθαγένειά τους.*

*Έτσι γίνεται βέβαιο πως τούτο το γεγονός θα θεωρηθεί από τον ιστορικό του μέλλοντος λόγος υπαίτιος για τον καταλογισμό ιστορικών ευθυνών, σ' αυτούς που εμπόδισαν να λειτουργήσει έγκαιρα, ο -πάν' απ' όλα μ' ανθρωπιστικό περιεχόμενο- πανάρχαιος θεσμός της Αμνηστίας.*

*( Δημοσιεύτηκε στην Εφημερίδα "Λευτεριά" της Σόφιας, 14/2/81 )*

## ΓΡΙΑ ΓΕΡΤΗ

Γριά κοντή, γριά γερτή, γριά μαυροφορούσα,  
 Πουρνό σε ράχη σκάλωσε, στου Μπέλες μια ραχούλα.  
 Τηρά δεξιά, τηρά ζερβά, τηρά κατά τη Σόφια,  
 Τηρά και στα μεσουράνα, τους γερανούς 'γναντεύει,  
 Π' αράδ' αράδα πέτονται κι από Βοριά γιαγέρνουν.  
 -Εσύ πουλί, στερνό πουλί, για χαμηλώσου λίγο,  
 Να σε ρωτήσω μήγαρις κι είδες τον εδικό μου ;  
 Ήταν ψηλός, ήταν ξανθός, ήτανε διωματάρης,  
 Ήτανε και στ' αντάρτικον ο πρωτοκαπετάνιος.  
 -Προψές τον συναπάντησα παρέα με το Χάρο,  
 Τ' απύ κρασί της αρνησιάς να πίνει κούπα κούπα.

## ΜΙΑ ΜΑΝΑ

Μια μάνα, μια καψόμανα, της ξενιτιάς μια μάνα ,  
 Γράφει στη Σόφια μια γραφή στην Κύπρο να την πέμψει,  
 Στη μάνα την Κυπριώτισσα, την τρισξεριζωμένη.  
 Και γράφει της για δάκρυα και γράφει της για πίκρες,  
 Για τους καημούς της ξενιτιάς, τα βάσανα της ζήσης.  
 Μα κει που παίρνει να ιστορά του γυρισμού το πόθο,  
 Βγάνει φωτιές η πένα της και καίει τη γραφή της.

## ΜΝΗΜΕΣ

Εδάκρυσαν τα μάτια μου κι εθόλωσεν ο νους μου,  
Ν' αναθιβάνω τα παλιά κι εκείους τους αντρειωμένους,  
Που Γερμανοί ντουφέκιζαν κι εκείνοι τραγουδούσαν  
Για ρόδα, για τραντάφυλλα, γι' άνοιξες μυρωμένες,  
Για της Ειρήνης τις χαρές, τα μάγια, τα καλούδια .

## ΤΟΥ ΠΑΛΙΟΥ ΕΛΑΣΙΤΗ

Γέρος βρυσούλ' αντάμωσε στ' Αμάρμπεη το δάσος.  
 Ήπια και θαρραπαύτηκε κι απέ της βρύσης κρένει.  
 -Βρύση μου και βρυσάκι μου, βουνίσια κρύα αναύρα.  
 Πόσες φορές ξεδίψασες εμένα και τους άλλους,  
 Τ' Αμάρμπεη τους σταυραητούς, του ΕΛΑΣ τα παλληκάρια  
 Τότενες που λημέριαζαν στα γύρα ραχοβούνια  
 Και μάχες στήνανε τρανές με τους βρωμοφασίστες.  
 Ευλογημένη η στιγμή κι ευλογημέν' η ώρα,  
 Όπου γλυκομετάλαβα το κρουσταλόνερο σου,  
 Τώρα που 'ρθα και γέρασα και λέω να μισέψω.

## ΤΟΥ ΔΕΝΤΡΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΓΕΡΟΥ

Είδες ελάτι να μιλεί σε γέρο στρατοκόπο;  
 Στον Όλυμπο τ' αντάμωσε σε μια δασά ραχούλα  
 Κι ακούει το δέντρο να μιλεί, τ' ακούει ν' απιλογιέται.  
 -Εϊ ΕΛΑΣίτη γέρασες και πλιο δε τα θυμάσαι.  
 Εγώ 'μαι κειος ο έλατος που ρίχτεις στα ριζά μου  
 Τότες που σε πλαγιόβαλαν οι Γερμανοί π' αντίκρα.  
 Κι όντες εκειοί σκαπέτισαν, με φίλησες και μου 'πες  
 Ευχαριστώ σε ελάτι μου, μου 'σωσες τη ζωή μου.  
 -Εσύ 'σαι μωρέ έλατε, εσύ 'σαι μωρ' ελάτι;  
 Για σένα ήρτα ίσαμε 'δω, μα πού να σε γνωρίσω;  
 Εσύ έγινες δεντρί θεριό κι εγώ γεροξεκούτης.  
 Μα πάλε σκύβω και φιλώ το σιδεροκορμί σου,  
 Τ' ίσαμε 'δω που πόρεψα σ' εσένα το χρωστάω.



## ΠΡΟΜΗΝΥΜΑ

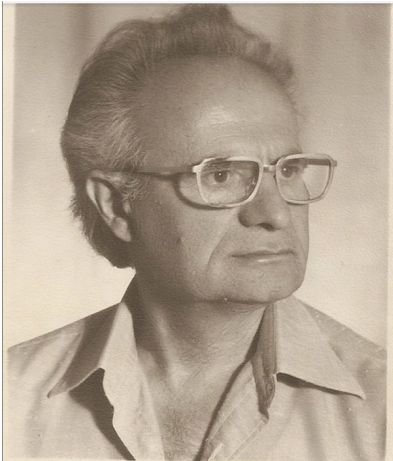
Εκείος, παιδί μου, ο πόλεμος δε θα 'ναι σαν τους άλλους,  
Να 'ναι οι νεκροί του λιγοστοί κι οι ζωντανοί περίσσοι,  
Να 'χει σταυρούς στα μέτωπα και ξαστοχιές στις πόλεις.  
Εκείος ο άγριος πόλεμος θα 'ναι βαριά κατάρα  
Και νε ουράνια θα θωρείς νε γήλιο θα ξεκρίνεις  
Νε άνθρωπο να γκιζερά και νε θεριό σε κούρνια  
Κι η γης ακέρια θα χαθεί μες σε φωθιές και πάγους.

## ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

σελ.

ΜΕ ΓΕΛΑΣΕΣ ΑΥΤΟΥΛΑ ΜΟΥ .....	7
ΚΟΡΙΤΣΙ ΔΩΔΕΚΑΧΡΟΝΟ .....	8
ΤΗΣ ΧΕΛΙΔΟΝΑΣ .....	8
ΑΓΓΟΝΙ ΚΙ ΑΓΓΟΝΑΚΙ ΜΟΥ .....	8
ΤΩΝ ΑΓΡΙΜΙΩΝ .....	9
ΤΗΣ ΚΟΡΗΣ .....	9
ΤΟ ΜΟΙΡΟΛΟΪ ΤΗΣ ΜΑΝΑΣ .....	9
ΤΟΥ ΔΑΣΚΑΛΟΥ .....	9
ΠΡΟΦΗΤΕΙΑ .....	10
ΤΟΥ ΕΛΑΤΟΥ .....	10
ΤΟΥ ΓΕΡΟ ΜΗΤΡΟΥ .....	11
ΚΑΤΑΡΑ .....	11
ΤΗΣ ΜΑΝΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΓΙΟΥ .....	12
ΤΟΥ ΝΙΟΥΤΣΙΚΟΥ .....	12
ΤΟΥ ΓΑΡΕΦΗ .....	12
ΤΗΣ ΣΑΝΤΑΣ .....	13
Τ' ΟΝΕΙΡΟ .....	13
ΤΟΥ ΛΕΙΨΥΔΡΙΟΥ .....	14
ΤΟΥ 13ου ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ .....	14
ΤΗΣ ΧΙΩΤΙΣΣΑΣ .....	15
ΤΩΝ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ .....	15
ΤΗΣ ΜΑΡΩΣ .....	15
ΤΟΥ ΜΟΥΖΑΚΙΟΥ .....	16
ΤΟΥ ΒΟΡΙΑ .....	16
ΤΗΣ ΛΑΚΑΣ .....	16
ΤΗΣ ΓΡΙΑΣ .....	17
ΤΗΣ ΚΟΡΗΣ .....	17
ΤΗΣ ΜΑΝΑΣ ΤΟΥ ΑΝΤΑΡΤΗ .....	17
ΤΗΣ ΦΡΟΣΑΣ .....	18
ΤΗΣ ΑΓΟΡΙΑΝΗΣ .....	18
ΤΗΣ ΠΟΡΤΑΣ .....	18
ΤΗΣ ΑΜΦΙΛΟΧΙΑΣ Ι .....	19
>>    II .....	19
ΤΗΣ ΛΕΝΚΩΣ .....	20
ΤΗΣ ΧΑΡΟΚΑΜΕΝΗΣ .....	20
ΤΗΣ ΙΤΙΑΣ .....	20
ΤΟΥ ΣΑΡΑΝΤΑΠΟΡΟΥ .....	21
ΤΗΣ ΤΣΑΡΙΤΣΑΝΗΣ .....	21
ΤΗΣ ΝΥΦΗΣ .....	22
ΤΗΣ ΜΑΝΑΣ ΤΟΥ ΛΙΑΚΟΥ .....	22
ΤΗΣ ΠΑΥΛΙΑΝΗΣ .....	23
ΚΑΛΩΣ ΚΑΙ ΚΑΛΩΣΟΡΙΣΕΣ .....	23
ΤΟΥ ΧΑΡΟΥ .....	24
ΤΟ ΤΕΛΟΣ.....	24
ΤΟΥ ΛΑΒΩΜΕΝΟΥ ΑΝΤΑΡΤΗ .....	25
ΓΔΙΚΙΩΜΟΣ .....	25
ΤΗΣ ΚΟΡΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΧΑΡΟΥ .....	25
ΛΙΒΕΡΑ Ι .....	26
>>    II .....	26
ΨΥΧΟΡΡΑΓΗΜΑ .....	26

ΤΑ ΦΙΛΙΑ .....	27
ΤΟ ΜΑΝΤΑΤΟ .....	27
ΤΗΣ ΓΡΙΑΣ ΚΑΝΕΛΩΣ .....	27
ΤΟ ΦΧΑΡΙΣΤΩ .....	27
ΤΗΣ ΚΑΝΕΛΙΩΣ .....	28
ΤΗΣ ΡΗΝΟΥΛΑΣ .....	28
ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ .....	28
ΤΟΥ ΣΤΕΦΟΥ .....	29
ΤΗΣ ΓΛΟΓΟΒΑΣ .....	29
ΤΗΣ ΓΡΙΑΣ ΦΙΛΙΩΣ .....	30
ΚΛΟΥΒΙΤΕΣ Ι .....	30
>>    II .....	30
ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΔΑΣ ΜΑΝΑΣ .....	31
ΜΟΙΡΟΛΟΪ .....	31
ΕΧΟΛΙΑΣΑΝ ΤΑ ΣΥΝΝΕΦΑ .....	31
ΕΙΔΑ ΤΗΣ ΜΕΡΑΣ ΘΑΜΑΤΑ .....	32
ΟΡΜΗΝΕΙΑ .....	32
ΤΟΥ ΑΕΤΟΠΟΥΛΟΥ .....	33
ΤΟΥ ΠΑΠΑΠΕΤΡΟΥ .....	33
ΤΩΝ ΦΟΝΙΑΔΩΝ .....	33
ΞΟΔΙ .....	34
ΕΚΕΙΑ ΤΑ ΜΑΥΡΑ ΣΥΝΝΕΦΑ .....	34
ΤΟΥ ΕΛΑΤΟΥ .....	34
ΤΗΣ ΜΕΡΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΝΥΧΤΑΣ .....	35
ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ ΤΟΥ ΑΝΤΑΡΤΗ .....	35
ΕΣΥ ΜΙΚΡΟΥΛΑ .....	36
ΑΝΤΑΡΤΟΠΟΥΛΕΣ ΣΚΑΛΩΣΑΝ .....	36
ΚΑΤΑΡΑ ΚΙ ΑΝΑΘΕΜΑ .....	37
ΤΟΥ ΣΤΑΥΡΩΤΗ .....	37
ΕΣΕΝΑ ΠΕΔΙΚΟΥΛΑ ΜΟΥ .....	37
ΤΗΣ ΜΑΝΑΣ ΤΟΥ ΚΩΣΤΑΝΤΙΝΟΥ .....	38
ΜΕΡΑ ΧΑΡΑΣ .....	38
ΘΡΗΝΟΣ .....	39
ΤΟ ΚΛΑΙΤΟ .....	39
ΤΗΣ ΜΑΝΑΣ ΤΟΥ ΧΑΡΟΥ .....	40
ΑΝΑΘΕΜΑ .....	41
ΦΩΤΙΑ .....	41
ΜΑΡΓΩΜΑ .....	41
Σ' ΟΛΑ ΤΑ ΠΕΛΑΓΑ .....	42
ΤΡΕΙΣ ΜΑΝΕΣ .....	42
ΚΑΨΟΜΑΝΑ .....	43
ΚΟΤΡΩΝΙΑ .....	43
ΚΑΤΑΡΑ .....	43
ΕΝΑΣ ΠΑΠΑΣ Ι .....	44
>>    II .....	44
ΠΟΙΟΣ ΕΙΔΕ .....	45
ΓΡΙΑ ΓΕΡΤΗ .....	46
ΜΙΑ ΜΑΝΑ .....	46
ΜΝΗΜΕΣ .....	47
ΤΟΥ ΠΑΛΙΟΥ ΕΛΑΣΙΤΗ .....	48
ΤΟΥ ΔΕΝΤΡΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΓΕΡΟΥ .....	48
ΠΡΟΜΗΝΥΜΑ .....	49
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ .....	50-51



## Στέφανος Τηλικίδης

Ποιητής, θεατρικός συγγραφέας και πεζογράφος.

Γεννήθηκε το 1923 στο Κρεπασνόνι του Καυκάσου και πέθανε στη Θεσσαλονίκη το 1995.

Σε ηλικία 6 ετών εγκαταστάθηκε με την οικογένεια του στο χωριό Τέρπυλλος του Νομού Κιλκίς. Τελειώνοντας το Γυμνάσιο του Κιλκίς ήρθε στη Θεσσαλονίκη όπου σπούδασε Νομικά.

Στα Ελληνικά Γράμματα πρωτοεμφανίστηκε το 1953 με την ποιητική συλλογή “Δημοτικά Μοτίβα”. Μέσα στη 40χρονη έντιμη πορεία του αδιάκοπης προσφοράς στα Γράμματα, ο Στέφανος Τηλικίδης έτυχε αναγνώρισης από αξιόλογους πνευματικούς ανθρώπους της εποχής του, Έλληνες και ξένους και έργα του περιλαμβάνονται σε ελληνικές και ξένες ανθολογίες.

Γνωστός περισσότερο για το ποιητικό του έργο, ασχολήθηκε και με τα άλλα είδη του λόγου. Είναι ο λογοτέχνης που πρώτος μετουσίωσε σε ποίηση το έπος της Εθνικής μας Αντίστασης και έκανε το ίδιο και με το έπος του Πολυτεχνείου. Το 1963 βραβεύτηκε στον Καλοκαιρινό Διαγωνισμό του Φιλολογικού συλλόγου “Παρνασσός” για το θεατρικό του έργο “Αυτή που δεν ξέχασε”. Το 1983 τιμήθηκε με το βραβείο Ειρήνης και Φιλίας Αμπντί Ιπεκτσι για ποιήματα του. Στίχοι του βρίσκονται χαραγμένοι στη βάση του μνημείου του Γρηγόρη Λαμπράκη στη Θεσσαλονίκη.

Το έργο του αντιπολεμικό, βαθύτατα ανθρώπινο, στέκεται στη κόψη των καιρών και αγκαλιάζει την Οικουμένη. Ο λόγος του ένα “Κατηγορώ” για τους φονιάδες της ελπίδας, τους εμπόρους του πολέμου κι ένας ύμνος στην Ειρήνη όπου κυριαρχεί το αίσθημα της παγκόσμιας συναδέρφωσης και προσέγγισης. Για την συνεπή στάση, την ακλόνητη πίστη και το αίσθημα ευθύνης και χρέους απέναντι στη Ζωή και την Ειρήνη η λογοτεχνική κριτική χαρακτήρισε το έργο του “έργο ζωής” και του απένειμε το τίτλο του “ποιητή της ειρήνης”.

Έφυγε αφήνοντας πίσω του άφθονο ανέκδοτο υλικό.

ISBN 978-618-00-5051-6